

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Транспарентність діяльності банків та шляхи підвищення її рівня

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Левчук

Яни

Станіславівни

Науковий керівник
кадн. екон. наук,

Гербич Людмила

Анатоліївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія

Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	7
1.1 Сутність та необхідність забезпечення транспарентності діяльності банків..	7
1.2 Еволюція вимог Базельського комітету та НБУ до транспарентності діяльності банків.....	13
1.3 Методичні підходи до оцінювання транспарентності діяльності банків.....	19
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	25
2.1 Оцінювання рівня транспарентності банків України.....	25
2.2 Транспарентність інформації про обов'язкові економічні нормативи діяльності банків.....	34
2.3 Аналіз впливу транспарентності діяльності банків на стабільність банківської системи.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ БАНКІВ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	48
3.1 Напрями підвищення рівня транспарентності діяльності банків України.....	48
3.2 Удосконалення методики оцінювання транспарентності діяльності банків...	55
3.3 Удосконалення фінансової звітності банків України в контексті забезпечення транспарентності їх діяльності.....	63
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. В ринкових умовах розвитку банківської діяльності зростає значення системного контролю над банківською діяльністю загалом. Для ефективного здійснення даного контролю транспарентність діяльності банку визначається як необхідна з декількох причин: по-перше, для усунення невизначеності інформації про банк; по-друге, для попередження можливості виникнення пов'язаних з цією невизначеністю кризових ситуацій; по-третє, для забезпечення та постійного підтримання умов успішної діяльності як окремого банку, так і банківської системи в цілому. В зв'язку з цим, постає науково-практична проблема забезпечення достатнього рівня транспарентності банківської діяльності. Банки, що не забезпечують фінансову транспарентність наражаються на значні ризики, які пов'язані з втратами клієнтської бази та формування репутації «інформаційно закритого» банку, що в свою чергу виражається в закритості всієї банківської системи держави. Наукова та практична значущість цієї проблеми обумовлює необхідність проведення даного наукового дослідження.

Дослідження теоретичних та практичних проблем транспарентності та взаємозв'язку прозорості діяльності банків з фінансовою стабільністю банківської системи висвітлені у роботах таких авторів, як: І. Радченко [2], Т. Єфремова [3], О. Рожнова [4], Р. Хубієв [5], С. Моїсєєв [6], Т. Сліпченко [8], Т. Савченко [9], С. Айфінгер [18], Р. Хорваз [19], Д. Васько [19], Р. Гуанг [20], М. Семенова [21], І. Мігус [22, 63, 68], Р. Герасименко [23], В. Герасименко [23], В. Самофалова [23], В. Козюк [24], А. Сомик [25], К. Бусько [54], Ж. Довгань [56, 57], В. Міщенко [58], Н. Шульга, В. Сундарараджан [59], О. Зверяков [60], І. Шкодінa [61], І. Оніщенко [61], Т. Болгар [62], Я. Андрєєва [64], О. Чуб [65], К. Мельник [66], А. Закутня [69], Н. Потриваєва [70]. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених з питань транспарентності діяльності банків, до сих пір залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими теоретичні поняття транспарентності, методичні та практичні аспекти, а саме взаємозв'язок

фінансової стабільності та рівня прозорості банку та вага прозорості управління ризиками банку в транспарентній інформації про його діяльність.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад і практичних аспектів транспарентності діяльності банків та розробка шляхів підвищення її рівня.

Для досягнення цієї мети було сформульовано ряд **завдань**:

- провести огляд теоретичної сутності поняття «транспарентність» та виявити необхідність забезпечення транспарентності діяльності банків;
- дослідити еволюцію вимог Базельського комітету та НБУ до транспарентності діяльності банків;
- розглянути методичні підходи до оцінювання транспарентності діяльності банків;
- провести оцінювання рівня транспарентності банків України;
- дослідити транспарентність інформації про обов'язкові економічні нормативи діяльності банків;
- проаналізувати взаємозв'язок та вплив транспарентності діяльності банків на стабільність банківської системи;
- розробити напрями підвищення рівня транспарентності діяльності банків України;
- здійснити удосконалення методики оцінювання транспарентності діяльності банків;
- розробити шляхи удосконалення фінансової звітності банків України в контексті забезпечення транспарентності їх діяльності.

Об'єктом дослідження є рівень транспарентності діяльності банків України, поряд з цим **предметом дослідження** визначаємо механізм оцінювання транспарентності діяльності банків.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, рекомендації Базельського комітету та законодавчі в нормативно-правові акти Національного банку України з питань транспарентності діяльності банків. В основу дослідження покладено

загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: декомпозиції – для розкриття мети дослідження і постановки завдань; абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення та формулювання висновків щодо сутності транспарентності та напрямів покращення її рівня; методи аналізу та синтезу – для дослідження рівня транспарентності діяльності банків України.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання публічної інформації банків України; офіційні дані Національного банку України; рекомендації Базельського комітету; фінансова квартальна та річна звітність банків; щомісячна статистична звітність банків; інформація на офіційних сайтах банків (в т.ч. внутрішні положення, Статут тощо); монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичного поняття «транспарентність» та методичних положень щодо підвищення транспарентності діяльності банків шляхом публічного розкриття якісної та кількісної інформації.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України при внесенні змін та доповнень до Постанови Правління НБУ № 9 «Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України», до «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» в межах примітки 29 «Управління ризиками», примітки 50 «Операції з пов'язаними сторонами», примітки «Операційні сегменти банку»; до Постанови Правління НБУ № 11 «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» в межах статистичних звітностей «Про економічні нормативи банку» та «Кредити, надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, що класифікується за секціями». Практичні рекомендації стосовно форматів представленої кількісної та якісної інформації про діяльність можуть бути корисними для банків при формуванні ними власних сайтів. Вдосконалена методика оцінки

транспарентності діяльності банків може слугувати базовою методикою, що може бути прийнята Національним банком України при впровадженні єдиної національної методики оцінки транспарентності банків при рейтингуванні банків за даним аспектом.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження було представлено на всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Стратегії розвитку фінансового ринку України» з доповіддю на тему «Імплементація вимог щодо транспарентності банків в нормативно-правові акти НБУ».

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Левчук Я.С. Еволюція вимог регулятивних органів до транспарентності діяльності банків // Стратегії розвитку фінансового ринку України : Банківська система в умовах глобальних фінансових дисбалансів: зб.наук.ст. студ. денної форми навчання / відп. Ред.. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 366с. (С.128-133) та тезах до всеукраїнської студентської науково-практичної конференції: Левчук Я.С. Імплементація вимог щодо транспарентності банків в нормативно-правові акти НБУ // Стратегії розвитку фінансового ринку України: Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 22-23 листопада 2017 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 694 с. (С.543-545).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 94 сторінки, в тому числі основний зміст роботи викладено на 71 сторінці, список використаних джерел складає 70 наукових джерел і викладений на 6 сторінках, додатки розміщено на 15 сторінках. В роботі представлено 12 таблиць, 7 рисунків, 9 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

1.1. Сутність та необхідність забезпечення прозорості діяльності банків

Транспарентність є одним з останніх актуальних трендів ведення бізнесу, що поступово інтегрується в корпоративну політику кожної господарської одиниці. На сьогоднішній день кожна велика компанія поступово переходить до нового вектору бізнес діяльності, що забезпечить стрімкий розвиток підприємства не лише через зростання його вартості, а й через публічність та прозорість його інформації та звітності. Перш ніж перейти до значення прозорості для майбутньої діяльності банку, варто розглянути власне поняття «прозорість».

В зв'язку з тим, що великої уваги даний термін набув не так давно, науковці ще не зійшлися на єдиному його трактуванні. Загалом слово «прозорість» прийшло до нас від французького «la transparence», що означає прозорість.

На сьогоднішній день прозорість має відношення до науки, техніки, ведення бізнесу, гуманітарних наук та інших соціальних контекстів та визначається як щось, що є зрозумілим для багатьох людей. [1]

Науковці дещо розширили дане базове сприйняття прозорості та визначили такі його значення. Тлумачення наведено в таблиці 1.1.1

Таблиця 1.1.1

Наукове визначення поняття «прозорість»

Автор	Тлумачення
І.О. Радченко	Прозорість – це особлива інформаційна політика корпорації, побудована на принципах відкритості у відносинах з суспільством та забезпечує прозорість і доступність до інформації про компанію. [2]
Т.Ф.Сфремова	Прозорість – це відсутність секретності та доступність до будь-якої інформації.[3]
О.В.Рожнова	Прозорість – засіб конкурентної боротьби підприємства за фінансові ресурси та більш вигідні умови функціонування на ринку, що базується на забезпеченні доступності інформації її користувачам (інвесторам, кредиторам, акціонерам, працівникам, регулюючим органам). [4]

Продовження таблиці 1.1.1

Р.К.Хубієв	Транспарентність являє собою відкритість і внутрішню прозорість підприємства для всіх економічних суб'єктів, зацікавлених у взаємодії з ним, а також для органів корпоративного і державного контролю. Є обов'язковою умовою інвестиційної привабливості.[5]
С.Р.Моїсєєв	Транспарентність передбачає доступність (відкритість) інформації, повноту її охоплення, а також своєчасність та цілісність. [6]

Підсумовуючи можемо сказати, що всі визначення базуються на прозорості та доступності інформації, але не обумовлюють її вид та наповнення. Ніхто з зазначених вище авторів не висвітлив значення достовірності та правдивості інформації, а також не зосередив достатньо уваги на тому, чого конкретно дана інформації має стосуватися та на скільки глибокою повинна бути.

Тож, на нашу думку, транспарентність – це своєчасний процес оприлюднення прозорої, достовірної та повної інформації про об'єкт діяльності, що призначена для отримання всіма її користувачами (як зовнішніми: регулюючими органами, інвесторами, клієнтами; так і внутрішніми: працівниками, менеджментом тощо) достатнього обсягу даних для прийняття рішень, що пов'язані з подальшою співпрацею. Тобто, ми розглядаємо транспарентність не як пустий процес прозорості, а наголошуємо саме на цінності та корисності тієї інформації, яка повинна бути оприлюднена.

Транслюючи дані визначення у фінансову сферу, а саме банківський сектор економіки, Національний банк України визначає транспарентність як розкриття банком всім зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, громадськості) інформації щодо цілей діяльності, правових, інституційних і економічних основ, принципів рішень і їх обґрунтування, даних та інформації, прямо або опосередковано пов'язаних з діяльністю банку, а також умов підзвітності в повному обсязі, в доступній формі та на своєчасній основі. [7]

Протилежним значенням до транспарентності виступає інформаційна невизначеність (uncertainty) - ситуація, при якій учасники ринку не володіють достовірною інформацією про ринкову кон'юнктуру та дії монетарної влади і відповідно не мають можливості прийняти єдиноправильне рішення щодо споживання та інвестицій. [8]

В розрізі банківського сектору України доцільно розглядати два рівні

транспарентності, що обумовлено двохрівневою банківською системою. Так, першим рівнем транспарентності виступає Центральний банк. Його прозорість інформації може реалізовуватися на основі висвітлення:

- цілей грошово-кредитної політики;
- економічних даних;
- процедур грошово-кредитної політики;
- процесів реалізації та інструментів монетарної політики;
- операційної транспарентності.

Під економічними даними мається на увазі розкриття тих макроекономічних даних, моделей та прогнозів, що використовуються при ухваленні рішень Національним банком України. Процедури грошово-кредитної політики – це внутрішній процес ухвалення рішень, включаючи стенограмми, протоколи, звіти. Операційна транспарентність – розкриття інформації про результати та ефекти політики, а також помилки та надлишкові витрати регулювання, включаючи точність прогнозів. [7]

Для забезпечення транспарентності Національний банк України повинен мати чітку систему інформаційних каналів, задля оприлюднення даних про здійснювану ним політику, а також результати діяльності. Їх розгляд буде подано на рис. 1.1.1

Рис 1.1.1 Комунікаційні канали Національного банку України

**побудовано автором на основі джерела: [8]*

Кожен з каналів зв'язку дозволяє оприлюднювати певний вид інформації. Порядок її оприлюднення буде відрізнятися, залежно від конкретної форми інформаційного каналу, аудиторії, якої стосується дана інформація, а також періодичності її подання. Окрім цього варто також зважувати на те, що інформація Центрального банку може бути як публічною, так і закритою. Закрита інформація не має безпосереднього впливу на транспарентність.

Безумовно як і кожен процес, транспарентність має свої переваги та недоліки. Перевагами високого рівня транспарентності Центрального банку є:

- зміцнення авторитету Центрального банку (надання інформації про свою діяльність у правильній та доступній формі, незалежно від того є ця діяльність ефективною чи ні, підвищує довіру населення);
- зниження політичного впливу на монетарну політику;
- сприяння поглиблення валютної політики (наявність оперативної достовірної та повної інформації про грошово-кредитну політику та діяльність Центрального банку сприяє підвищенню передбачуваності його дій для учасників фінансового ринку та формуванню у них правильних очікувань відносно майбутньої кон'юнктури ринку);
- підвищення довіри з боку економічних агентів;
- зростання прозорості здійснюваних заходів.

На нашу думку, транспарентність може мати і негативні наслідки, але стосуватимуться вони здебільшого персоналу та керівників Національного банку України. Так, занадто високий рівень транспарентності впливає на:

- неможливість проведення різноманітних корумпованих схем стосовно векторів управління тією чи іншою макроекономічною ситуацією на ринку (це дуже позитивний аспект в цілому для держави та її рейтингу, але є значним недоліком для «зацікавлених» керуючих);
- висвітлення низького рівня кваліфікації працівників банку (наприклад, постійне порушення встановлених Національним банком таргетів інфляції, свідчить про те, що кваліфікації персоналу недостатньо задля того аби більш точно планувати та прогнозувати макроекономічні чинники та вектори розвитку держави).

Другий рівень транспарентності стосується так званих комерційних банків

або банків другого рівня. Інформаційний блок, який відображає прозорість даного рівня може містити:

- звітність за МСФЗ та аудиторський звіт;
- внутрішні документи та положення банку;
- дивідендну політику;
- стратегію розвитку та управління ризиками;
- інформацію про збори акціонерів;
- рейтингові звіти тощо.[9]

Стосовно стратегії розвитку та управління ризиками, мається на увазі інформація, що містить основні стратегічні цілі, завдання відповідно до різних рівнів стейкхолдерів, місію та бачення банку в розвитку. Інформація стосовно управління ризиками обов'язково має містити сукупність ризиків, на які наражається банк в процесі своєї діяльності, процес ідентифікації ризик-факторів та ризиків. Окрім даної інформації, на нашу думку, обов'язковими є внутрішні положення стосовно основних методів та інструментів управління ризиками, визначення чіткого розміру апетиту та толерантності банку до ризику, а також матрицю ризиків.

До основних каналів, які використовують банки другого рівня можуть належати:

- прес-релізи, виступи керівників банків з доповідями;
- публікації статистичних даних, інформаційні брошури;
- прес-конференції, круглі столи, опитування, семінари;
- подання фінансової та статистичної звітності;
- розміщення інформації на офіційному сайті банку. [9]

В межах свого функціонування кожна система характеризується активною взаємодією її елементів, відповідно до цього між даними рівнями прозорості також існує ця залежність. На першому рівні здійснюється регулювання та нагляд другого рівня, навпроти другий рівень надає інформаційну основу, без якої забезпечення прозорості першого рівня неможливе.

Окрім цього позитивне значення високого показника прозорості для банків полягає в:

- підвищенні довіри до банківської установи з боку клієнтів, інвесторів, вкладників та інших стейкхолдерів;
- прозорості їх діяльності для наглядових органів;
- покращення функціонування всередині самої установи, внаслідок відкритості стосовно векторів розвитку, прийняття різноманітних управлінських рішень тощо;
- можливості вкладників та кредиторів диверсифікувати портфельні ризики та більш глибоко проаналізувати фінансовий стан банку;
- покращенні рейтингу банківської установи на міжбанківському ринку капіталів, а також серед потенційних акціонерів;
- підвищеній інтеграції банку до європейських стандартів розвитку банківської системи.

Високий рівень транспарентності комерційного банку також може мати і негативні аспекти для його розвитку та «зацікавлених» сторін. Дана ситуація має прояв в неможливості фальсифікації звітності задля представлення банку з кращого боку для його потенційних клієнтів та інвесторів, складність для впровадження агресивної ризикової політики, адже це відразу провокуватиме посилений нагляд з боку Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Антимонопольного комітету та інших наглядових органів. Окрім цього підвищена транспарентність інформації про всі первинні ознаки нестабільного стану банку будуть сприяти підвищеному зростанню панічних настроїв серед населення, що поступово обумовлюватиме швидше розгортання кризи для банку.

Підсумовуючи можна визначити, що посилена увага стосовно транспарентності інформації про діяльність банку є цілком обумовлена тенденціями ринку в сторону відкритості та публічності. При цьому, більшість бізнесів вже виявили для себе те вагоме значення, яке має прозорість діяльності для їх подальшого розвитку. Вона відіграє велику роль як для внутрішнього клімату господарської одиниці (посилює прозорість прийнятих рішень, затвердження стратегічних векторів розвитку, розробки основних аспектів корпоративної етики тощо), так і для зовнішньої співпраці компанії або банку з наглядовими органами, потенційними клієнтами та інвесторами, ЗМІ і т.д. Все

вищезазначене сприяє як розвитку компанії в цілому, так і збільшенню вартості даної бізнес одиниці шляхом покращення її іміджу та репутації. Таким чином, транспарентність набуває дедалі більшої ролі в діяльності підприємств та банків, що поступово обумовлює виникнення єдиних її принципів та стандартів.

1.2 Еволюція вимог Базельського комітету та НБУ до транспарентності діяльності банків

З розвитком суспільства та світового ринку банківських послуг виникла потреба в уніфікації правил ведення банківської діяльності для більшості країн світу. Постала необхідність розробки загальних правил банківництва задля введення єдиних стандартів здійснення банківської діяльності. В зв'язку з цим новоствореним Базельським комітетом було розроблено “Міжнародну конвергенцію щодо вимірювання та вимог до капіталу”, в якому окрім стандартизованих вимог до капіталу банку, виокремлення кредитного ризику як надважливого та мінімальних вимог до фінансової стійкості було вперше окреслено межі так званої транспарентності діяльності банків.

1988 року в Базелі I було вперше сформовано мінімальні вимоги і стандарти щодо публічної фінансової звітності. Загалом надано велику вагу саме публічному розкриттю інформації про діяльність банку з огляду на значення даної інформації для його стейкхолдерів. Серед рекомендованої публічної інформації Базельський комітет визначив важливим прозорість інформації про фінансові результати та фінансовий стан банку, основні дані про здійснювану діяльність, управління та корпоративну структуру. Особливого значення було надано первинним елементам управління ризиками банківської діяльності, таким як стратегії управління ризиками, рівням окремих видів ризиків банку. Важливою складовою транспарентності виступала облікова політика банку.[10] В зв'язку з тим, що Міжнародна конвергенція щодо вимірювання та вимог до капіталу носила лише рекомендаційний характер та не відразу знаходила відображення в законодавствах країн світу, то вагомих змін в прозорості банківської діяльності не відбулося. Деякі банки публікували фінансову звітність, але вона не включала всі рекомендовані компоненти, інші банки взагалі уникали даних рекомендацій. Базель I акцентував більше уваги саме на

уникненні збитковості діяльності внаслідок важливості управління кредитним (а після поправки 1996 року і ринковим) ризиком та дотриманні основного нормативу щодо капіталізації банку, тому пару рекомендаційних слів про важливість публічної інформації не знайшли відголоску в практичному його застосуванні. На нашу думку, Базель I дійсно був еволюційно необхідним та здійснив великий крок вперед в уніфікації світової банківської діяльності. На рахунок вимог до транспарентності, ми вважаємо, що не залежно від того скільки реальних параграфів було б приділено даній темі, все ж Базель I покликаний на вирішення практичних питань щодо регулювання капіталу банку, тому в рамках розвиненості тодішнього інформаційного простору досягнення високого рівня транспарентності було просто неможливим.

Наступним еволюційним кроком в розвитку стандартизованих вимог до банківської діяльності були Базельські рекомендації II 2004 року. Транспарентність діяльності банку вже розглядається як важлива складова в рамках ринкової дисципліни банківництва. Базель II зазначає, що органи нагляду можуть вимагати на законодавчому рівні розкриття інформації про банк, що потенційно слугуватиме кваліфікаційним критерієм для обрання конкретної методології, інструментів та операцій. Публічна інформація повинна обов'язково стосуватися достатності капіталу банку, видів ризиків, що приймає на себе банк в процесі здійснюваної діяльності, та методик їх оцінки. Важливою інформацією також є організаційна структура управління ризиками банку. [11] Особлива увага приділяється джерелам доступу до вищезазначеної інформації, а саме повна співпраця Базельського комітету з організаціями, що регулюють стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо усунення суперечностей про публікування певної інформації в звітах банку. Виокремлюється обов'язковість підтвердження інформації висновком зовнішнього незалежного аудитора. Подані рекомендації стосуються структури і достатності капіталу, внутрішніх моделей оцінки кредитного і ринкового ризику, географічної структури, диверсифікації діяльності. Визначено, що ризики мають розкриватися як в загальному вигляді, так і кожен окремо з поданням інформації про стратегії і процеси, структуру і схему організації управління ризиком, а потім необхідно подавати конкретно визначену в Базелі II кількісну та якісну інформацію щодо

управління кожним ризиком. [12] Загалом Базельські рекомендації від червня 2004 року, визначили чіткі межі для публічної інформації та окреслили основні складові такої інформації. На нашу думку, вимоги до прозорості інформації банку, в разі їх виконання, являються ефективним засобом інформування про ризики, з якими стикається кожен банк, а, отже, і банківська система загалом, та базою для розробки дієвого механізму задля коректного управління ними.

Останніми змінами до рекомендацій Базельського нагляду є Базель III від грудня 2010 року. Дані Базельські рекомендації були розроблені як реакція на світову фінансову кризу 2008-2009 років. Окрім всіх вимог, що стосуються капіталу банку, його буферів та посиленних вимог щодо управління ризиками, в Базелі III встановлено більш жорсткі вимоги і до транспарентності. Дане поняття розглядається вже не з позиції індикатора та способу інформування про стан ринку, а в рамках базового та основного компоненту ефективного управління банком. В основному, вимоги до розкриття інформації стосуються чіткого визначення всіх елементів регулятивного капіталу, обов'язкового розкриття всіх нормативних коригувань, надання важливого значення позабалансовим інструментам, сек'юритизації активів. А також виокремлюється роль рейтингових агентств, що надають кредитні рейтинги банкам. [13] Таким чином, Базель III шляхом співставлення основних вимог Базеля II та причин і наслідків фінансово-економічної кризи 2008-2009 років усуває основні суперечності щодо транспарентності інформації, повноти інформації, що публікується банками, та висуває основні критерії щодо оцінки якості даної інформації.

Підсумовуючи проаналізовану еволюцію вимог щодо уніфікації поняття транспарентності діяльності банків, можна зробити висновки, що загалом Базельські рекомендації стандартизували базові поняття щодо повноти публічної інформації та її транспарентності. Ті основоположні рекомендації, що вперше пролунали в Базелі I, перетворилися в загальноприйняті вимоги Базеля II, та були більш поглиблено вивчені і проаналізовані в Базелі III. На нашу думку, повнота наповнення та періодизація публічної інформації банку цілком вивчена та проілюстрована. Подальші еволюційні покращення Базельських рекомендацій повинні обов'язково враховувати окрім повноти, також достовірність та відповідність публічної інформації реальним показникам діяльності банку;

також варто розробити рекомендації для наглядових органів влади щодо перевірки достовірності публічної інформації банку, рейтингових агентств щодо банків та інших стейкхолдерів.

Розвиток Базельських вимог спровокував зміни законодавчої бази нашої держави. Хронологію та взаємозв'язок цих змін можна прослідкувати на рис.1.2.1

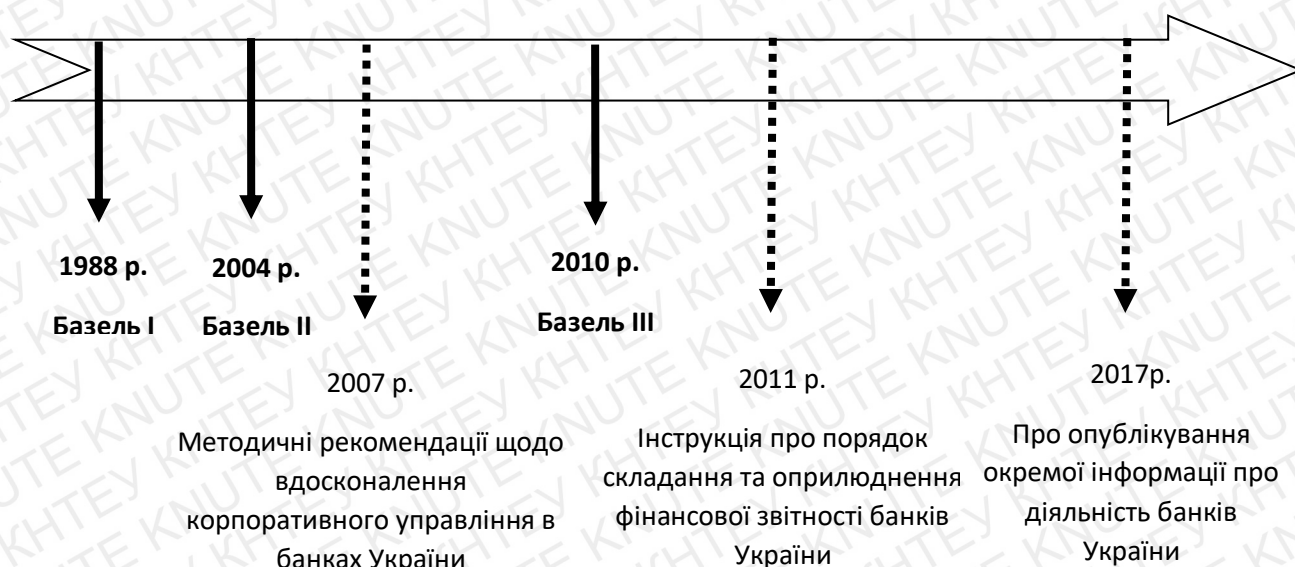

Рис 1.2.1 Хронологія Базельських рекомендацій та нормативно-правових актів

Національного банку України стосовно транспарентності діяльності банків

**складено автором за [10,12,13,14,15,16]*

Вперше публічність інформації обґрунтовується в “Методичних рекомендаціях щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України”, що були затвердженні постановою Правління Національного банку України № 98 від 28 березня 2007 року [14]. В даних рекомендаціях НБУ одним з першочергових завдань виявляє розкриття інформації та прозорість діяльності банку. Виділяються основні критерії інформації, а саме розкриваються поняття повноти, достовірності та суттєвості публічної інформації банку, своєчасності її розкриття. Наголошується на важливості розробки інформаційної політики банку. Окремою складовою транспарентності інформації НБУ виокремлює

публічний річний звіт та його базові складові. Особливого значення набуває також інформація про операції з пов'язаними особами (мінімальні складові такої інформації перераховані в Методичних рекомендаціях). Загалом можна зробити висновок, що Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України базувались на Базелі I та II, адже транспарентність визначається саме як складова ринкової дисципліни та інструмент забезпечення інвесторів, вкладників, клієнтів, акціонерів та інших заінтересованих осіб достатньою інформацією для прийняття виважених рішень. На нашу думку, попри вагомий внесок в поняття публічної інформації банку, недоліком даної постанови є її рекомендаційний характер, адже більшість банків її уникають, тому практичне застосування розробок Національного банку України відсутнє.

Наступним кроком було запровадження “Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України”, що затверджені постановою Правління Національного банку України № 373 від 24 жовтня 2011 року[15]. Дана інструкція є обов'язковою до виконання банками та позиціонує основні складові фінансової звітності банків України, включаючи консолідовану та неконсолідовану, річну та проміжну звітності. В інструкції надається чітко визначений перелік публічної інформації, що повинна бути подана банками у основних видах звітів та примітках до звітності. Еволюційним кроком даної постанови Національного банку України є, по-перше, її обов'язковий характер; до-друге, відсутність варіативності та чіткість складових фінансової звітності; по-третє, можливість застосування для всіх банків, що здійснюють свою діяльність в банківському секторі України. Обов'язковий характер даного положення допомагає уникати протиріч та ігнорувань вимог банками, а також забезпечують практичну реалізацію розробленої інструкції. Відсутність варіативності та чіткість складових фінансової звітності забезпечує зниження рівня волатильності банків в питаннях трактування елементів фінансових звітів, а також підвищення транспарентності діяльності банків. Можливість застосування інструкції усіма банками сектору допомагає уніфікувати та стандартизувати публічну інформацію банків з огляду правильного розуміння цих показників зацікавленими сторонами та співставлення даної інформації на рівні всієї банківської системи України та світу. Це, в свою чергу, допомагає

оцінити рівень транспарентності кожного банку окремо та порівняти транспарентність банківської системи кожної країни з системами країни світу. На нашу думку, попри вищезазначені позитивні сторони, дана інструкція має упущення в своїй редакції. А саме, упущення великої частини інформації про управління ризиками банку, а також посилення ролі методичних рекомендацій щодо складання приміток, які в свою чергу носять знову таки рекомендаційний, а не обов'язковий характер. Ми вважаємо, що такі уніфіковані поняття як ризики, з якими стикається банк в процесі своєї діяльності, повинні мати певні стандарти щодо висвітлення інформації про ідентифікацію та управління ними для всіх банків у банківській системі України. Це обумовлюється тим, що всі банки України є універсальними та діють в однакових ринкових умовах.

Останніми змінами стосовно транспарентності діяльності банків з боку наглядових та законодавчих органів влади є постанова Правління Національного банку України № 85 від 31 серпня 2017 року “Про опублікування окремої інформації про діяльність банків України”[16]. Дана постанова регулює порядок подання інформації до головного регулятора НБУ, вид та повноту інформаційних даних, а також встановлює межі тієї публічної інформації, яку повинен оприлюднювати Національний банк України про діяльність кожного банку, а, отже, і банківської системи загалом. Особлива увага приділяється строкам подання цих даних. Правління НБУ постановляє публікувати на сторінках офіційного Інтернет-представництва НБУ інформацію про показники діяльності банків (у розрізі кожного банку), а саме оборотно-сальдовий баланс за звітний місяць, оборотно-сальдовий баланс з урахуванням коригувань за звітний рік, розподіл кредитів наданих фізичним та юридичним особам, за класами боржника відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [17], а також кредити, надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, що класифікуються за секторами. На нашу думку, це досить разючі зміни в бік підвищення прозорості банківської діяльності та рівня транспарентності українських банків. Адже дане положення уточнює вимоги щодо кредитного ризику, з якими потенційно стикається банк в процесі своєї діяльності, а також дає поглиблене розуміння операцій банку та фінансової звітності, яку оприлюднює банк. Таким чином,

виникає можливість співставлення та перевірки достовірності та повноти тих даних, які публікує кожен банк по закінченню фінансового року. Окрім вищезазначених нововведень, НБУ в рамках даної постанови розподіляє делегування повноважень щодо контролю та забезпечення повноти інформації між Департаментами та Управліннями. Це, в свою чергу, дає змогу покращити регулювання підтримання рівня транспарентності діяльності банківського сектору України, а також, в разі невчасного виконання поданих вимог, ініціювати додаткові інспекційні перевірки банків України, що сприятиме прозорості діяльності сектору.

Загалом проаналізувавши законодавчі зміни ініційовані Національним банком України можна зробити висновок, що Базельські рекомендації знайшли своє відображення і в українському законодавстві., тому еволюційні кроки щодо покращення транспарентності діяльності банків були здійснені також банками України. Більшість з напрацьованих рекомендацій та вимог дотримуються банками, що прослідковується в фінансових звітностях банків та на їх офіційних сайтах. Стосовно недоліків можна зазначити, що в українському законодавстві досі наявний різний ступінь деталізації інформації по банках, протиріччя щодо розкриття інформації та відсутність конкретної інформації щодо достовірності даних банків та системи оцінки рівня правдивості такої інформації. Окрім цього, вимогами Національного банку України не передбачено публічне розкриття банками інформації стосовно стрес-тестування ризиків, кількісних розрахунків в межах кожного сценарію управління ризиками шляхів нарощення капітальної бази кожним з банків. Недоліком сучасних законодавчих вимог можна вважати також відсутність табличного представлення в фінансовій звітності виконання банком обов'язкових нормативів НБУ, так як сьогодні більшість банків представляють дотримання лише вимог капіталу (нормативи Н1, Н2), а також деяких нормативів ліквідності.

1.3. Методичні підходи до оцінювання транспарентності діяльності банків

В процесі розвитку поняття транспарентності набуло особливого значення та значущості, однак, не дивлячись на підвищену увагу наглядових органів до

рівня транспарентності банків, досі не розроблено єдиної методики оцінки рівня транспарентності ризиків та їх діяльності. Нижче буде подано найбільш відомі методики стосовно оцінки транспарентності як центрального банку, так і всіх банків на ринку. Опис методик та основних субіндексів в рамках методики буде подано нижче, а в Додатку Л будуть зазначені основні позитивні та негативні аспекти кожної з розглянутих методик.

Методика розрахунку індексу транспарентності центрального банку Ейфінгера-Герааца (EijffingerGeraats transparency index). Індекс транспарентності центрального банку за даною методикою розраховується на базі публічної інформації про політичну, економічну прозорість, прозорість при виконанні певних процедур, операційну прозорість та прозорість встановлення політик в межах держави. Загалом індекс визначається як сума балів на 15 запитань, таким чином максимальна оцінка 15, мінімальна 0. При цьому, всі запитання стосуються тієї інформації, що вільно доступна англійською мовою. Розглянемо детальніше кожен складову публічності інформації в Додатку Ж. Переваги та недоліки даного методу будуть наведені в Додатку Л. [18]

Наступною розглянемо методику розрахунку індексу транспарентності фінансової стабільності центрального банку, розробленого на базі Інституту економічних досліджень Карлова Університету в Празі. Даний метод враховує 12 пунктів, за якими розраховує загальний індекс транспарентності. Індикатори методу будуть подані в Додатку К. Проаналізувавши дану методику можна зробити висновок про те, що підхід даної методики дещо відрізняється від попередньої, та характеризується певними перевагами і недоліками, що будуть наведені нижче. [19]

Варто перейти від транспарентності центральних банків до так званих комерційних банків, або банків другого рівня. Однією з методик, що застосовується для оцінювання транспарентності діяльності банків є Методика розрахунку зведеного індексу транспарентності Світового банку (автор Рокко Хуанг). Дана методика включає 6 основних сфер розкриття інформації банком та буде детально подана в таблиці 1.3.1.

Методика розкриває оцінку транспарентності банків з огляду на основні види та форми їх діяльності. Вона також має в своїй основі певні недоліки та

переваги, тому ми вважаємо доцільним продовжити її аналіз далі.[20]

Таблиця 1.3.1

Методика розрахунку зведеного індексу прозорості Світового банку

Сфера розкриття інформації	Інформація до оприлюднення
Кредити	- розбивка кредитів за строками погашення (до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 місяців до 1 року, від 1 до 5 років, понад 5 років); - за типом (кредити уряду, іпотечні кредити, лізинг, інші вид кредитів); - за контрагентом (кредити холдингам, окремим корпораціям, банкам тощо); - проблемні кредити; - проблемні кредити за типом (прострочені, реструктуризовані, інші проблемні).
Інші дохідні активи	розподіл цінних паперів за типами та цільовим призначенням
Депозити	- розбивка депозитів за строками погашення (поточні, ощадні, до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 місяців до 1 року, від 1 до 5 років, понад 5 років); - тип клієнта (урядові, банківські тощо).
Іне фінансування	розподіл коштів на грошовому ринку та довгострокове фінансування
Публічні лінії	розкриття інформації про коефіцієнт капіталу, резерви, умовні зобов'язання, позабалансові та інші
Доходи	розкриття непроцентного доходу та розкриття резервів на покриття збитків

**згруповано автором на основі джерела: [20]*

Методика розрахунку зведеного індексу прозорості Найєра (Банк Англії). Найєр розробив зведений індекс прозорості банківської системи для 31 країни (на основі даних 1994-2000 рр.). Даний індекс базується на 17 так-званих субіндексів, що характеризують розкриття банками інформації за чотирма групами ризиків (процентний ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик), для характеристики яких обрані 17 видів статей банківського балансу. Якщо дана стаття (або група статей) розкривається банком, відповідний субіндекс дорівнює одиниці, а інакше - нулю. Зведений індекс представляє середнє значення 17 субіндексів.

Методика оцінки прозорості банків на основі опитувань, що проводяться на рівні Світового банку (запропонована М.В. Семеновою). Для цілей дослідження прозорості за даною методикою було розроблено індекс прозорості, використовуючи результати відповідей на три питання анкети

Світового банку:

1. Чи розкривається інформація по позабалансових операціях банку?
2. Чи зобов'язані банки розкривати інформацію про використовувані процедури ризик-менеджменту?
3. Чи несуть керівники банків відповідальність, з юридичної точки зору, за помилки і неточності в інформації, що розкривається банками?

Позитивна відповідь на кожне з цих питань може свідчити про високий рівень прозорості банківської системи країни і становить 1 бал (таким чином, він може становити від 0 до 3 для будь-якої з країн). [21]

Наступною ми вважаємо доцільно розглянути найбільш відому та використовувану в світі методику оцінки транспарентності діяльності банків. Такою методикою є Методика оцінки транспарентності банків рейтинговим агентством Standard&Poor's (індекс інформаційної прозорості). У 2009 р. анкета для встановлення рівня транспарентності банківської системи за рейтинговим агенством Standard&Poor's складалась зі 116 пунктів, розподілених на три традиційні блоки:

1. «Структура власності та права акціонерів» (28 критеріїв):
 - зміст Кодексу/Положення про корпоративне управління;
 - положення Статуту банку (зі змінами);
 - документально оформлена дивідендна політика;
 - оголошення рекомендованих дивідендів до дати закриття реєстру;
 - наявність огляду останніх зборів акціонерів;
 - інформація про утримувачів всіх крупних пакетів акцій (блокуючи — більше 25%, контрольних — більше 50%);
2. «Фінансова та операційна інформація» (64 критерії):
 - щоквартальні звіти про доходи і витрати;
 - примітки до квартальних фінансових звітів відповідно до національних стандартів;
 - річна фінансова звітність відповідно до стандартів МСФЗ без приміток;
 - квартальна фінансова звітність відповідно до стандартів МСФЗ;
 - наявність огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної

фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів;

- облікова політика банку;
 - розкриття інформації про угоди із заінтересованістю: сукупний обсяг операцій зі зв'язаними сторонам;
 - політика управління ризиками;
 - основні показники стратегії банку;
3. «Склад і процедури Спостережної Ради та менеджменту» (24 критерії):
- перелік членів Спостережної Ради (прізвище/посада);
 - інформація щодо ролі Спостережної Ради;
 - розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів.

Дана методика також була проаналізована, досліджено її основні переваги та недоліки, що будуть подані нижче в Додатку Л. [22]

Наше дослідження підійшло до розгляду індексів транспарентності за міжнародними рейтинговими агенствами, тому доцільним вважаємо також розгляд Методики оцінки транспарентності банків рейтингового агентства «Кредитрейтинг» спільно з Агентством фінансових ініціатив та рейтингового агентства «UCRA – Українське кредитно-рейтингове агентство» (індекс інформаційної прозорості). Цими рейтинговими агенствами було розроблено методику оцінки транспарентності, яка аналогічно до методики агентства Standard&Poor's базується на трьох блоках інформації:

1. Структура власності та корпоративне управління:
 - публікація Статуту та Положення про корпоративне управління;
 - розкриття інформації про дивідендну політику і суми виплачених дивідендів;
 - наявність даних про минулі і заплановані збори акціонерів;
 - якість розкриття інформації про структуру власності;
2. Операційна діяльність та фінансова звітність:
 - наявність квартальної звітності за національними стандартами;
 - наявність річної і проміжної (квартальної, піврічної) звітності за МСФЗ;
 - публікація аудиторських звітів;

- розкриття інформації про облікову політику;
- розкриття інформації про угоди з пов'язаними особами;
- розкриття інформації про управління ризиками;
- публікація стратегії та планів розвитку банку;

3. Менеджмент і колегіальні органи:

- наявність інформації про повноваження та склад Наглядової ради;
- наявність інформації про винагороду топ-менеджменту. [23]

Можна прослідкувати, що обидві методики розроблені рейтинговими агентствами є майже ідентичними, бачимо об'єднання певних видів інформації в одну категоріальну складову, тому доцільно розглянути основні переваги і недоліки зазначених методів оцінки індексу транспарентності в Додатку Л.

У поданому додатку було зазначено основні переваги та недоліки методик оцінки індексу транспарентності банків. Бачимо, що серед основних переваг, що притаманні більшості методик є простота їх розрахунку та оцінки рівня транспарентності за ними; відсутність потреби в високому рівні кваліфікації при роботі з методиками. Вагомими перевагами також визначено уніфікованість більшості для всіх видів банків, як універсальних, так і спеціалізованих, а також підвищена адаптивність методичних підходів для банків різних країн та економік. Поряд з цим, вищезазначені переваги обмовлюють низку недоліків. Так, більшість з даних методичних підходів позбавлені деталізації оцінки та дослідження об'єкта, є досить поверхневими та спрощеними. Варто також звернути особливу увагу на суб'єктивізм в більшості методик, що базується лише на особистому судженні оцінювача. Можна зробити висновок, що загалом кожна з методик доповнює одна одну, але на жаль ще не розроблено тієї уніфікованої моделі транспарентності банку, яка враховувала б і внутрішнє нормативне законодавство країни, і єдині вимоги Базельського комітету в усіх редакціях, і була при цьому прозорою та простою в розрахунках.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

2.1 Оцінювання рівня транспарентності банків України

З огляду на важливість транспарентності банків України, ми вирішили провести власне дослідження загальної транспарентності банків (за Методикою оцінки транспарентності банків рейтинговим агентством Standard&Poor's). Для оцінювання рівня транспарентності ми обрали найбільші банки з кожної банківської групи, до даного переліку увійшли Credit Agricole, Райффайзен банк Аваль, Альфа Банк, ПриватБанк, Ощадбанк, ПУМБ. Додатково було взято іноземний банк JP Morgan Chase.

Іноземний банк JP Morgan Chase обрано з метою висвітлення такого рівня транспарентності банків, що є прикладом для банків нашої держави. Ряд наступних банків було обрано по принципу форми власності: банки з іноземним капіталом, що здійснюють діяльність в Україні, як ідеальні гравці банківського сектору України; державні банки; приватні банки з національним капіталом. Визначення індексу транспарентності буде подано в таблиці 2.1.1, таблиці 2.1.2 та таблиці 2.1.3.

Нами було оцінено рівень транспарентності банків за такими оцінками — 1 (інформація опублікована в повному обсязі), 0,5 (інформація опублікована не повністю), 0 — інформація відсутня.

Дану методику було обрано, з огляду на те, що вона є максимально деталізованою з точки зору критеріїв, які охоплюють всю діяльність банку, нею передбачено оцінку за кількома видами інформаційних джерел, а також вона є цілком доступною та зрозумілою в розрахунках.

Зазначені в табл. 2.1.1 бали були обумовлені наступними даними. Райффайзен банк Аваль визначає Положення про корпоративне управління як Кодекс поведінки, що є єдиним документом для всієї банківської групи. Даним документом визначаються основні принципи, цілі та цінності працівників, включаючи соціальну відповідальність банку в цілому.

Публічним є також затверджений Статут банку з останніми змінами від 27 квітня 2018 року, в якому зазначені всі його обов'язкові елементи, включаючи

юридичний статус банку, види діяльності, інформацію про статутний капітал банку, права та обов'язки його акціонерів, органи управління та контролю, які наявні в банку, порядок розподілу прибутку та покриття збитків, особливості фінансового моніторингу, банківської таємниці та інформацію про захист персональних даних.

Таблиця 2.1.1

Оцінка транспарентності банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's

Блок 1. Структура власності та права акціонерів

	JP Morgan Chase	Credit Agricole Bank	Райффайзен Банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
1.1 Зміст Кодексу чи Положення про корпоративне управління	1	1	1	1	1	0,5	1
1.2 Положення Статут банку (у т.ч. зміни)	1	1	1	1	1	0	0
1.3 Документально оформлена дивідендна політика	1	1	1	0	0	0	0
1.4 Оголошення рекомендованх дивідендів до дати закриття реєстру	1	1	1	1	0	0	0,5
1.5 Наявність огляду останніх зборів акціонерів	1	1	1	1	1	0	1
1.6 Інформація про утримувачів всіх крупних пакетів акцій (блокуючих – більше 25%, контрольних – більше 50%)	1	1	1	1	1	1	1

**складено автором на основі джерел [27-33]*

Серед інформації на офіційному сайті банку наявні дані про чітко визначену загальну суму рекомендованих дивідендів, що градуються по видам акцій, зазначено суми податку та зборів, що мають безпосереднє відношення до виплати дивідендів акціонерам. Окрім цього наявний огляд останніх зборів акціонерів, що висвітлює всі підняті питання на Зборах акціонерів, включаючи

рішення по питаннях та основні результати проведеного засідання. На офіційному сайті банку також опубліковано документ, що підтверджує остаточну інформацію про утримувачів пакетів акцій. Інформація є цілком публічною та прозорою.

Альфа Банк Україна в рамках інформації першого блоку оплюднює такі дані, як Кодекс корпоративної етики, що визначає місце і цілі застосування даного кодексу, корпоративні цінності, принципи взаємовідносин з клієнтами, діловими партнерами, органами державної влади, конкурентами. Окрема увага зосереджена на корпоративному стилі, порядку розкриття інформації та банківської таємниці.

На офіційному сайті Ощадбанку представлений зміст Корпоративної етики банку, що оприлюднює інформацію про основні цінності банку та принципи управління конфліктом інтересів. Статут банку та інформацію про останні збори акціонерів не оприлюднено, це обумовлює 0 у даному підрозділі.

Перший Український Міжнародний банк розробив Кодекс корпоративної етики, він опублікований на офіційному сайті банку. Включає такі складові: звернення Голови Правління банку (Сергія Черненка); загальні положення; цілі і задачі Кодексу корпоративної етики; стратегія розвитку та місія банку; корпоративні цінності банку; принципи корпоративної етики банку; взаємодія співробітників та банку; основні принципи HR стратегії банку; додержання принципів і вимог; зворотній зв'язок; види можливих порушень. В річній інформації емітента за 2016 рік вказано, що "Інформація про дивіденди" не надається, оскільки у звітному періоді нарахування та виплати дивідендів не відбувались. З огляду на це, що інформація даного розділу висвітлена, але не в повному обсязі, адже не вказано причини невикплати дивідендів.

ПриватБанк нещодавно оновив інформацію стосовно змісту Кодексу корпоративної етики, в якому зазначив основні принципи корпоративного управління, інформацію про принципи діяльності керівників, про ставлення до колег, роботи та банку в цілому; про стиль керування. В даному розділі досить повно представлена інформація по всім вищезазначеним пунктам, тому банк отримав найвищий з можливих бал у даній категорії.

Стосовно інформації по іноземним банкам, то вони повністю відповідають

вимогам даної методики, адже оприлюднюють всю інформацію першого блоку.

Підводячи проміжні підсумки по транспарентності інформації про структуру власності та акціонерів банку, можна сказати, що найвищий рівень в даному блоці мають банки з іноземним капіталом. Всі банки, окрім Альфа банку України, мають повну та вичерпну інформацію, що характеризується прозорістю та повнотою.

Таблиця 2.1.2

Оцінка транспарентності банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018 року.

Блок 2. Фінансова та операційна інформація

	JP Morgan Chase	Credit Agricole Bank	Райффайзен банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
2.1 Щоквартальні звіти про доходи та витрати	1	1	1	1	1	1	1
2.2 Примітки до квартальних фінансових звітів відповідно до національних стандартів	1	1	1	1	1	1	1
2.3 Річна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності	1	1	1	1	1	1	1
2.4 Квартальна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності	1	1	1	1	1	1	1
2.5 Наявність огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів	1	0	0	0	0	0	0
2.6 Облікова політика банку	1	1	1	1	1	1	1
2.7 Розкриття інформації про угоди із заінтересованістю: сукупний обсяг операцій з пов'язаними сторонами	1	1	1	1	1	1	1
2.8 Політика управління ризиками	1	1	1	1	0,5	0,5	1
2.9 Основні показники стратегії банку	1	1	1	1	0	1	0,5

**складено автором на основі джерел [27-33]*

В рамках питань другого блоку, що проаналізовані в таблиці 2.1., всі банки є однаково транспарентними стосовно перших семи питань. Всі однаково висвітлюють дану інформацію, тому оцінки банків майже не відрізняються. Єдине, що варто додати, що вимога стосовно наявності огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів, в банківському секторі України не виконується банками. Банки наразі ще не мають достатньо фінансових ресурсів аби аудувати кожен квартальний звіт, тому аудиторським незалежним перевіркам підлягають лише річні звіти банків.

Райффайзен банк Аваль окрім обсягів операцій з пов'язаними сторонами, детально розшифровує та наводить перелік пов'язаних сторін, пояснює валюти та терміни, в яких проходять дані операції.

Альфа Банк Україна на офіційному сайті публікує окремий документ «Політика управління ризиками», що визначає політику організації та функціонування системи ризик-менеджменту. Дане положення містить інформацію про мету та завдання управління ризиками в банку, класифікацію ризиків, на які наражається банк в процесі своєї діяльності, детально описує кожен вид ризику (вказує його тлумачення для банку, підкатегорії ризику та основні внутрішні нормативні документи, якими він регулюється), вказує організаційну структуру ризик-менеджменту з їх основними функціями та завданнями, також зазначає інформацію стосовно колегіальних органів управління ризиками. Стратегічні показники банку висвітлені на офіційному сайті у вигляді загальної стратегічної цілі, без окремого розбиття на пункти або зазначення ключових показників, яких необхідно досягнути. Окрім цього представлена окрема презентація, в якій визначено основні стратегічні цілі та завдання банку, а також головні цільові показники діяльності.

Ощадбанк, це чи не єдиний банк, який надає повну інформацію про досягнення попередньої стратегії, а також наводить вичерпний перелік стратегічних цілей, завдань та оцифрованих показників діяльності, яких банк прагне досягти в рамках стратегії 2018-2022. На офіційному сайті наводяться цільові показники достатності капіталу банку, сума його чистого прибутку, співвідношення витрат та доходів банку (коефіцієнт життєздатності банку), сума

сукупного доходу для акціонерів. Поряд з цим наведено презентацію щодо основних напрямів реалізації положень «Зasad стратегічного реформування державного банківського сектору», який оприлюднює інформацію стосовно стратегічних планів з продажу часток активів банків певним групам інвесторів. Інформація стосовно політики управління ризиками в проаналізованих державних банках наведена лише в примітках до фінансової звітності. На нашу думку, цього недостатньо в порівнянні з іншими банками, які окрім даної інформації додатково наводять ще й саме положення «Про управління ризиками або роботу системи ризик-менеджменту». Все це обумовлює відповідну оцінку в таблиці 2.1.2

Перший український міжнародний банк має опублікований документ “Загальна політика управління і контролю банківських ризиків”, в якому детально розглянуто:

- цілі ризик-менеджменту;
- загальний процес управління ризиками банку;
- організаційну структуру органів управління ризиками банку відповідно до кожного виду ризику;
- управління всіма визначеними видами ризику, з якими стикається банк в процесі своєї діяльності (бізнес ризик, що включає стратегічний та юридичний, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, що включає процентний, валютний, ціновий, операційний ризик, комплаєнс-ризик);
- систему внутрішнього контролю банківських ризиків;
- принципи управління ризиками;
- ролі та відповідальність;
- контроль в рамках системи внутрішнього контролю банку.

Credit Agricole Bank оприлюднив новий Середньостроковий стратегічний план «Стратегічні амбіції 2020», що став результатом об’єднаних зусиль регіональних банків та АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ». «Стратегічні амбіції 2020» – це реальний план розвитку, що забезпечить переваги клієнтам та зростання самій групі Credit Agricole. Середньостроковий план повністю відповідає десятирічному бізнес-плану, який розроблявся в 2010 році, та оснований на

результатах досягнених відповідно до попереднього Середньострокового плану 2014-2017рр.

ПриватБанк із зміною керівництва припинив опубліковувати покроковий стратегічний план розвитку і відтепер публікує лише єдину стратегічну місію. В зв'язку з цим, ми вважаємо, що в порівнянні з іншими банками дана інформація висвітлюється не в повному обсязі.

Підводячи підсумки оцінки транспарентності в рамках даного блоку можна зробити висновок, що найвищий рівень транспарентності мають Credit Agricole Bank та Альфа банк Україна. Вони мають і розроблені та оприлюднені політики управління ризиками, а також чітко визначають свої майбутні бізнес-цілі та стратегічні завдання. Найнижчим рівнем транспарентності характеризується ПриватБанк, в якому вищезазначена інформація відсутня. Стосовно ПриватБанку можна сказати, що його рівень транспарентності в даному блоці погіршився, адже ще донедавна його стратегічні цілі подавалися цілком прозоро з конкретними оцифрованими показниками планової діяльності.

Таблиця 2.1.3

Оцінка транспарентності банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018 року.

Блок 3. Склад та процедури Спостережної Ради та менеджменту

	JP Morgan Chase	Credit Agricole Bank	Рейффайзен Банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
3.1 Перелік членів Спостережної Ради (прізвище/посада)	1	1	0,5	1	1	1	1
3.2 Інформація щодо ролі Спостережної Ради	1	1	1	1	1	0	1
3.3 Розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

**складено автором на основі джерел [27-33]*

Перелік членів Спостережної Ради на офіційному сайті Райффайзен банку Аваль не представлений окремо як в інших банках, але його можна знайти в інформації огляду останніх зборів акціонерів.

Альфа Банк Україна оприлюднює лише загальну суму виплат провідному управлінському персоналу за звітний період, без уточнення сум, які виплачені у вигляді бонусів або премій. Це обумовлює бал даного банку у відповідному блоці оцінки транспарентності.

Особливо серед усіх проаналізованих банків вирізняються Перший український міжнародний банк та Альфа банк Україна, які на сайтах банків представляють інформацію як про членів Спостережної ради банку, а саме прізвище, ім'я та посада, так і положення “Про Спостережну раду” в новій редакції, що містить таку інформацію:

- правовий статус Спостережної ради;
- компетенція;
- склад Спостережної ради, права, обов'язки та відповідальність Голови і Членів Спостережної ради банку;
- обрання та строк повноважень;
- порядок підготовки та проведення засідань Спостережної ради;
- порядок прийняття та оформлення рішень;
- контроль за виконанням ухвалених рішень;
- особливі та прикінцеві положення.

Ощадбанк не публікує на сайті ні положення про Спостережну раду банку, ні Статут, в якому була б чітко визначена дана інформація про роль Спостережної ради банку.

Стосовно розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів, то українські банки позбавлені цієї детальності, і в кращому випадку висвітлюють лише інформацію про загальні винагороди менеджменту в цілому по банку. На нашу думку, така інформація не є детальною тому може свідчити лише про помірний рівень транспарентності.

Підводячи підсумки можемо зазначити, що в рамках прозорості інформації даного блоку відставаючими банками є Райффайзен банк Аваль та Ощадбанк,

перший з яких не має структури наглядової (спостережної) ради банку, яка була б представлена на сайті банку, а другий не оприлюднює інформацію про роль Спостережної ради для банку та перелік основних її функцій. Всі інші проаналізовані банки мають однаковий рівень транспарентності в межах даного блоку.

Ваговим значенням кожного блоку інформації є 100%. Таким чином, за формулою було розраховано загальний індекс транспарентності для кожного банку (максимальне значення 18).

Так, сумарна кількість балів у банку-ідеалу JP Morgan Chase становить 18 балів. Дещо нижчу позицію займає Credit Agricole Bank з рівнем транспарентності в 16,5 балів, банком, що займає другу рейтингову позицію є Райффайзен банк Аваль з 16 балами та Альфа банк Україна з 15,5 балами. На третьому місці за рівнем транспарентності є Перший Український Міжнародний Банк – 13,5 балів. Рейтинг закривають державні банки з оцінкою в 13 балів у ПриватБанку та 10 балів в Ощадного банку.

З цього можна зробити наступні висновки, що діяльність іноземних банків, що діють в межах банківської системи України є досить прозорою, та характеризується помітним наближенням до банку-ідеалу JP Morgan Chase. Досить посереднім є рівень транспарентності у двох наступних проаналізованих банків (ПУМБ та ПриватБанк), а саме у Першого Українського Міжнародного банку реально публікується дуже багато положень, кодексів та інших видів інформації. Особливістю даного банку є те, що якщо банк публікує якийсь вид інформації, то вона висвітлюється в повному обсязі та є цілком вичерпною. На жаль, такого твердження не можна сказати про ПриватБанк – системно важливий банк з державною формою власності. На наш погляд, банк повинен мати вищий рівень транспарентності, в зв'язку з тим, що він завжди характеризується передовим положенням на ринку, що цілком підтверджується його технологічними розробками, відділеннями, кваліфікацією персоналу і т.д.. В даного банку відсутні більшість положень, що регулюють та спрямовують його діяльність, а це, на нашу думку, чи не найважливіша інформація для зовнішніх користувачів, особливо для потенційних інвесторів і вкладників. В банку відсутні і політика про управління ризиками в банку і навіть вектори його стратегічного

розвитку. Ми вважаємо, що дана ситуація є неприпустимою для найбільшого системно важливого банку в банківському секторі України.

Стосовно інформації, яка стосується Ощадбанку, то неприємно признавати, що з усіх проаналізованих банків він має такий низький рівень транспарентності інформації. При цьому, по деяким позиціям рівень його транспарентності є дійсно вищим в порівнянні з іншими банками, як наприклад в межах інформації про стратегічні показники діяльності. Ощадбанк єдиний, хто публічно підводить підсумки досягнутих результатів стосовно попередньої стратегії банку та наводить нові вектори стратегічного розвитку навіть публікуючи при цьому планові показники діяльності. На мою думку, на сьогоднішній день це є одним з головних показників відкритості та прозорості банківської установи. Низький рівень його транспарентності був обумовлений відсутності опублікованого Статуту банку, оглядів останніх зборів акціонерів та дивідентної політики, політики про управління ризиками та положення про Спостережну раду банку. Таким чином було оцінено рівень транспарентності банків в межах єдиної методики оцінки за рейтинговим агентством, але окрім цього ми вважаємо необхідним дослідити є транспарентність інформації в межах економічних нормативів діяльності.

2.2 Транспарентність інформації про обов'язкові економічні нормативи діяльності банків

Наступним, що необхідно оцінити для розуміння рівня транспарентності банків є оцінка публічності інформації про обов'язкові економічні нормативи діяльності банків. Для аналізу візьмемо ті ж банки, що аналізували в попередньому підрозділі. Проведемо дану оцінку в динаміці, адже вона базується на інформації, що зазначена в щорічній фінансовій звітності банку. Оцінку буде здійснено за період 2015-2017 рр.

Credit Agricole Bank публікував інформацію стосовно всіх встановлених Національним банком нормативів у фінансових звітах за 2015 та 2016 роки. А саме були зазначені показники діяльності банку стосовно кожного нормативу. Серед таких нормативів були опубліковані дані по нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу банку (H1), нормативу достатності

(адекватності) регулятивного капіталу (Н2), всім нормативам ліквідності (миттєвої (Н4), поточної (Н5), короткострокової (Н6)); нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), нормативу великих кредитних ризиків (Н8), нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), нормативу інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), нормативу загальної суми інвестування (Н12). Credit Agricole Bank публікує дану інформацію в межах Примітки 30 (31 в 2016 році) «Управління фінансовими ризиками», в підрозділі «Дотримання нормативів кредитного ризику». Нижче банк в обов'язковому порядку пояснює порушення тих чи інших нормативів з посиланням на нормативні значення розроблені Національним банком України, причини даних порушень, а також висвітлює інформацію стосовно наявності штрафних санкцій за порушеннями. Детально висвітлюється розрахунок регулятивного капіталу банку, з усіма його складовими та поясненнями, що обумовлюють виокремлення регулятивного капіталу як такого. Нижче пояснюється кожна зі складових і причини її віднесення до регулятивного капіталу банку. Дану інформацію банк зазначає в примітці 31 (32 в 2016 році) «Управління капіталом».

У річному фінансовому звіті за 2017 рік банк змінює систему публікування інформації, та оприлюднює лише нормативи кредитного ризику (Н7-Н9), з поясненням причин їх порушення. Дана інформація як і раніше зазначена в Примітці 31 «Управління фінансовими ризиками», в підрозділі «Дотримання нормативів кредитного ризику». З огляду на логіку та назву підрозділу, зрозуміло чому інші нормативи вже не публікуються в рамках даного розділу, але з іншого боку незрозумілим залишається відсутність інформації стосовно інших нормативів в інших розділах фінансової звітності. Наявною залишається лише інформація про регулятивний капітал банку в примітці 32 «Управління капіталом». На жаль, пояснення чому було змінено політику оприлюднення інформації відсутнє.

Стосовно інформації, що відповідає останнім змінам згідно з постановою Правління Національного банку України № 11 від 15 лютого 2018 року “Про

встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України». [34]

То Credit Agricole Bank на власному офіційному сайті в розділі «Форми звітності» оприлюднює інформацію стосовно економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції за періоди починаючи з березня 2018 року. Інформація подана у вигляді статистичної звітності з зазначенням показника банку в межах кожного нормативу та нормативним значенням, розробленим Національним банком України. Складові регулятивного капіталу подані подетально з розподілом на основний та додатковий капітал, окрім цього зазначається інформація стосовно нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу банку, з усіма складовими, що визначають його значення, включаючи розподіл активів на групи за ризиком.

Райффайзен банк Аваль оприлюднює інформацію про обов'язкові економічні нормативи в фінансовій звітності та відповідно до зазначеної постанови на офіційному сайті банку. В примітці 29 «Управління ризиками», банк групує та відображає нормативи відповідно до ризику, з яким вони мають безпосередній зв'язок. У підрозділі «Кредитний ризик» оприлюднено інформацію про нормативи Н7-Н9, з наведенням формули їх розрахунку та нормативним значенням НБУ. Нормативи ліквідності Н4-Н6 відображено в підрозділі «Ризик ліквідності» відповідно, деталізація даної інформації аналогічна попередній, але додатково наголошується увага на тому, що банк моніторить показники даних нормативів щоденно та періодично здійснює стрес-тестування та аналіз сценаріїв. Нормативи достатності капіталу оприлюднюються в примітці 33 «Достатність капіталу» з посиланням на нормативне значення. Даний рівень транспарентності інформації прослідковується протягом всіх досліджуваних років (2015-2017рр.)

Стосовно інформації відповідно до Постанови НБУ № 11, то Райффайзен банк Аваль оприлюднює інформацію по всім економічним нормативам та лімітам валютної позиції на офіційному сайті банку, деталізуючи при цьому всі складові регулятивного капіталу банку та наводячи нормативи Національного банку України до кожного показника. Інформація наводиться починаючи з березня 2018 року. З вищезазначеного можна зробити висновок, що рівень

транспарентності стосовно інформації про обов'язкові економічні нормативи в Райффайзен банку Аваль вищий за рівень Credit Agricole Bank, незалежно від того, що обидва банки є дочірніми компаніями досить успішних іноземних банківських груп.

Альфа банк Україна у річній фінансовій звітності за 2015-2017 роки вважає за необхідне оприлюднювати лише нормативи достатності капіталу, дана інформація розміщена в примітці 31 «Управління капіталом» та містить відповідність нормативним значенням Національного банку України та детальну розбивку складових основного і додаткового капіталу. Інші нормативи не представлені в звітності банку. Поряд з цим Альфа банк Україна підтримує вимогу щодо транспарентності, відповідно до постанови № 11, і оприлюднює статистичну звітність стосовно економічних нормативів (із зазначенням показників кожного у відповідності з вимогами НБУ) та нормативів достатності капіталу (зазначаючи подетальне розбиття кожної складової регулятивного капіталу банку). При цьому, дана статистична звітність подається з лютого 2018 року. На нашу думку, така політика стосовно транспарентності обов'язкових економічних нормативів НБУ є негативною, адже статистична звітність не розкриває ні методології розрахунку нормативу, ні пояснення причин порушень тих чи інших нормативів. Наразі даний банк має найнижчий рівень транспарентності з усіх проаналізованих вище.

Наступним розглянемо рівень транспарентності інформації про обов'язкові економічні нормативи ПУМБа. Даний банк в фінансовій звітності публікує інформацію лише стосовно нормативів ліквідності Н4-Н6, із відображенням формули розрахунку та нормативним значенням згідно з Національним банком України. Дана інформація зазначена в примітці 28 «Управління ризиками», в підрозділі «Ризик ліквідності та управління фінансуванням». Інформація стосовно нормативів достатності капіталу розглядається в примітці 34 «Капітал», тут наведено складові капіталу першого та другого рівнів, а також висновок стосовно дотримання нормативного значення НБУ. Дана тенденція прослідковується протягом 2015-2017 років.

Перший Український Міжнародний Банк відповідно до попередніх банків оприлюднює інформацію стосовно вимог Постанови НБУ №11 починаючи з

березня 2018 року, інформація є також деталізованою стосовно регулятивного капіталу, як і в попередніх досліджуваних банках.

ПриватБанк аналогічно до Першого Українського Міжнародного Банку наводить інформацію лише про нормативи ліквідності Н4-Н6 з такою ж деталізацією та місцем знаходження інформації як і інші проаналізовані банки, а також подає окрему примітку про нормативи достатності капіталу. Особливістю ПриватБанку є те, що статистичну звітність відповідно до вищезгаданого законопроекту банк почав подавати на офіційному сайті, так само як і Альфа банк Україна з лютого 2018 року. Загалом транспарентність ПриватБанку, ПУМБу та Credit Agricole Bank знаходиться на одному рівні, адже ступінь розкриття інформації в них подібний.

Ощадбанк подібно до Альфа банку Україна не вважає необхідністю наводити інформацію про обов'язкові економічні нормативи та їх дотримання в річній фінансовій звітності. Єдиними нормативами, які наявні в звітності Ощадбанку є нормативи достатності капіталу, які подаються в досить детальному представленні в примітці 34 «Пруденційні вимоги».

Стосовно оприлюднення інформації про економічні нормативи відповідно до положення № 11, то Ощадбанк повністю дотримується всіх вимог НБУ та публікує інформацію на офіційному сайті банку. Інформацію про нормативи подано з тією ж деталізацією, що і в інших банках, починаючи з березня 2018 року.

Отже, підводячи підсумки проаналізованого рівня транспарентності інформації про обов'язкові економічні нормативи банку, можемо зробити такі висновки, що найвищий рівень транспарентності має Райффайзен Банк Аваль, оприлюднюючи дану інформацію деталізовано у фінансовій річній звітності банку та у вигляді статистичної звітності на офіційному сайті банку. Друге місце по прозорості інформації про економічні нормативи займають відразу 3 банки: ПриватБанк, ПУМБ та Credit Agricole Bank. Статистична звітність відповідно до вимог постанови НБУ №11 наведена в повному обсязі, але в річній фінансовій звітності наводиться лише певна група нормативів (нормативи кредитного ризику у випадку з Credit Agricole Bank, та нормативи ліквідності в випадку з ПриватБанком та ПУМБом). Найнижчий рівень транспарентності в межах

проаналізованої групи мають Альфа банк України та Ощадбанк, які виконують лише вимогу НБУ стосовно публікації статистичної звітності на сайтах банків, але у річній фінансовій звітності наводять інформацію, яка стосується виключно нормативів достатності капіталу банку.

На нашу думку, такий рівень транспарентності негативно характеризує прозорість банківської системи України. Це обумовлюється тим, що нормативи є обов'язковими не лише для регуляторного огляду, а і для розуміння інвесторами та клієнтами векторів розвитку банку; об'єму ризиків, на які наражається банк в тій чи іншій сфері; та який обсяг кожного ризику банк готовий понести за «погонею» в отриманні якомога вищого об'єму доходів.

2.3 Аналіз впливу транспарентності діяльності банків на стабільність банківської системи

Для оцінки взаємозв'язку транспарентності діяльності банку та стабільності банківської системи України, ми проведемо певне дослідження. Воно буде ґрунтуватися на такому принципі – стабільність банківської системи визначається кількістю та масштабністю збанкрутілих банків в межах даної системи. Таким чином, знайшовши взаємоз'язок між рівнем транспарентності конкретного банку і його фінансовою стабільністю, ми зможемо спроектувати дані результати на систему загалом.

Для аналізу нами було обрано найбільш масштабні та визнавані збанкрутілі банки, за методикою оцінки транспарентності банків рейтинговим агентством Standard&Poor's проведено їх аналіз (подібно до аналізу в першому підрозділі) та підведено певні підсумки. Дані дослідження будуть подані в таблиці 2.3.1, таблиці 2.3.2 та таблиці 2.3.3.

Всі з проаналізованих збанкрутілих банків на офіційному сайті оприлюднюють Статут банку, який містить інформацію про:

1. Мету і напрямки діяльності банку;
2. Юридичний статус банку та його цінні папери;
3. Права та обов'язки акціонерів, власників як простих так і привілейованих акцій;
4. Статутний капітал банку, його резервні фонди, операції банку;

5. Порядок розподілу прибутків та покриття збитків;
6. Органи управління та контролю банку, загальні збори акціонерів, спостережну раду, правління банку, керівників та посадових осіб, внутрішній та зовнішній аудит;
7. Управління ризиками, фінансовий моніторинг;
8. Інформацію стосовно викупу акцій.

Таблиця 2.3.1

Оцінка транспарентності збанкрутілих банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018

Блок 1. Структура власності та права акціонерів

	Діамант банк	Фідобанк	Родовід банк	Дельта банк	Банк Форум
1.1 Зміст Кодексу чи Положення про корпоративне управління	1	1	1	0	1
1.2 Положення Статут банку (у т.ч. зміни)	1	1	1	1	1
1.3 Документально оформлена дивідендна політика	0	0	0	0	0
1.4 Оголошення рекомендованих дивідендів до дати закриття реєстру	1	1	1	1	1
1.5 Наявність огляду останніх зборів акціонерів	1	1	1	1	1
1.6 Інформація про утримувачів всіх крупних пакетів акцій (блокуючих – більше 25%, контрольних – більше 50%)	1	1	1	0	1

**складено автором на основі джерел [35-39]*

Окрім цього, всі банківські установи, за винятком Дельта банку наводять внутрішні положення, що регламентують принципи корпоративного управління.

Всі досліджувані банки наводять інформацію про останні збори акціонерів та прийняття рішень стосовно виплати дивідендів станом на звітний рік, що передуює моменту виникнення в банку статусу проблемного. Дана інформація наведена в повному обсязі.

Окрім цього всі банки висвітлюють інформацію стосовно оголошених дивідендів (в більшості вони не виплачувались, що було обумовлено збитками банку), дана інформація наведена або в огляді останніх зборів акціонерів, або в фінансовій річній звітності.

Кожен з проаналізованих банків оприлюднює інформацію про утримувачів

крупних пакетів акцій, що має вигляд аналітичної записки з переліком кінцевих бенефіціарів. Єдиним банком, в якому дана інформація відсутня, є Дельта банк.

Підводячи проміжні підсумки оцінювання рівня транспарентності ліквідованих банків, можна бачити, що в даному блоці інформації всі банки мають однаковий рівень транспарентності, при чому співставний з найбільшими діючими банківськими установи діючої банківської системи України. Єдиним банком, що має нижчий рівень транспарентності є Дельта банк.

Таблиця 2.3.2

Оцінка транспарентності збанкрутілих банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018

Блок 2. Фінансова та операційна інформація

	Діамантбанк	Фідобанк	Родовід банк	Дельта банк	Банк Форум
2.1 Щоквартальні звіти про доходи та витрати	1	1	1	1	1
2.2 Примітки до квартальних фінансових звітів відповідно до національних стандартів	1	1	0	0	1
2.3 Річна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності	1	1	1	1	1
2.4 Квартальна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності	1	1	0	0	0
2.5 Наявність огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів	0	0	0	0	0
2.6 Облікова політика банку	1	1	1	1	1
2.7 Розкриття інформації про угоди із заінтересованістю: сукупний обсяг операцій з пов'язаними сторонами	1	1	1	1	1
2.8 Політика управління ризиками	0,5	0,5	0,5	0,5	1
2.9 Основні показники стратегії банку	0	0	0	0	0

**складено автором на основі джерел [34-39]*

Діамант банк в межах інформації про політику управління ризиками, не публікує окремого положення, але зазначає дану інформацію в річній фінансовій звітності. Наведено інформацію стосовно мети управління ризиками, переліку ризиків, з якими стикається банк в процесі своєї діяльності, в межах кредитного ризику визначено нормативи Н7-Н9, але не пояснено формулу розрахунку, відсутнє посилання на нормативні значення НБУ та причини порушень даних нормативів. Дана інформація оприлюднюється в примітці 41 «Управління

фінансовими ризиками». Банк надає також інформацію стосовно нормативів достатності капіталу, наводячи структуру капіталу першого та другого рівнів. Інформацію оприлюднено в примітці 42 «Управління капіталом».

Фідобанк також визначає політику управління ризиками лише в межах річної фінансової звітності. При цьому, в звітності не пояснено ані мети управління ризиками, ані інструментів ідентифікації та управління ними. В межах кредитного ризику опубліковано нормативи Н7-Н9, без пояснення формул розрахунку та причин порушень нормативних значень Національного банку Україна, які, до речі, наведено в примітці. Інші нормативи не розглядаються, лише є згадка про нормативи відкритої валютної позиції та наведено формулу їх розрахунку, але ні значень даних нормативів, ні їх відповідності нормативам НБУ немає. Дана інформації зазначена в примітці 31 «Управління фінансовими ризиками». Стосовно інформації про нормативи достатності капіталу, то вона наводиться в примітці 32 «Управління капіталом», оприлюднюючи інформацію про суму основного, додаткового капіталу, відвернень та активів зважених на ризик. Додатково наведено формулу розрахунку регулятивного капіталу банку, але не подано інформацію про суму його складових. Поряд з цим розраховано норматив достатності капіталу банку, але не наведено причин порушення нормативного значення.

Родовід банк визначає політику управління ризиками лише в межах річної фінансової звітності, при цьому в звітності за 2016 рік банк не висвітлює обов'язкові економічні нормативи, посилаючись на те, що згідно «Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним» затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 23.12.2011р. №471 на санаційний банк не поширюються вимоги щодо обов'язкових економічних нормативів в тому числі нормативів кредитного ризику. У звітності за 2015 рік, в межах політики управління ризиками, визначено ризики, з якими стикається банк в процесі своєї діяльності, мету управління ними, оприлюднено перелік учасників управління ризиками та основну сферу їх завдань та функцій. [40] Особлива увага наголошується на інструментах ідентифікації та управління ризиками. До моменту визнання банку санаційним у фінансовій звітності він визначав лише нормативи кредитного

ризиків без пояснення розрахунку нормативів та їх відповідності значенням НБУ.

Нормативи достатності капіталу банку розкриваються в фінансовій звітності Родовід банку цілком відкрито, вказана суть процесу управління капіталом банку, структура складових основного і додаткового капіталу. Але не визначено відповідність показників банку з нормативними значеннями Національного банку України. Дана інформація зазначається в примітці 32 «Управління капіталом».

Інформацію стосовно операцій з пов'язаними сторонами Родовід банк визначає відповідно до Положення про визначення пов'язаних із банком осіб, затвердженого постановою правління Національного банку України від 12.05.2015 N 315. [41]

Дельта банк в інформації стосовно політики управління ризиками оприлюднює дані стосовно організаційної структури та переліку основних функцій підрозділів та комітетів, які управляють ризиками банку. Додатково наводиться інформація про ризики, з якими стикається банк в процесі своєї діяльності. При цьому серед обов'язкових економічних нормативів оприлюднюється інформація виключно стосовно нормативів достатності капіталу банку. Про інші нормативи не згадується в річній фінансовій звітності. Поряд з цим нормативи кредитного ризику Н7-Н9 та норматив поточної ліквідності оприлюднюються в статистичній звітності банку, в межах «Окремих показників діяльності».

Банк Форум публікує два види річних звітів, одним з них є типовий фінансовий звіт, інший – це річний звіт, в якому оприлюднюється інформація стосовно основних нагород та досягнень банку за звітний період, звернення голів Спостережної ради та Правління, структури акціонерів, участі в різних організаціях, основні цінності банку та події. Особлива увага наголошується на макроекономічних умовах ведення бізнесу, фінансових результатах, управлінню ризиками, корпоративному управлінню. Отже, стосовно інформації про управління ризиками, банк оприлюднює інформацію про види ризиків, на які наражається в процесі своєї діяльності, чутливості активів і пасивів до змін ризик факторів, перелік основних функцій органів управління та комітетів в межах управління кожним видом ризику. Особливу увагу зосереджено на операційних

ризиках, що досить непритаманно банкам українського банківського сектору, адже наводиться інформація стосовно кількості випадків операційних ризиків по різних його категоріям.

В межах політики управління ризиками в фінансовій річній звітності банк Форум оприлюднює інформацію стосовно нормативів достатності капіталу банку у вигляді балансової вартості основного та додаткового капіталу, але без розбиття їх на підскладові. Стосовно інших обов'язкових економічних нормативів, то у фінансовій звітності є згадка про них у вигляді висновку, що економічних нормативів ліквідності та кредитного ризику банк дотримувався у звітному періоді. При цьому, не наводиться інформація ні щодо формули розрахунку даних нормативів, ні їх показників, ані даних щодо нормативного значення Національного банку України.

Таблиця 2.3.3

Оцінка транспарентності збанкрутілих банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018

Блок 3. Склад та процедури Спостережної Ради та менеджменту

	Діамантбанк	Фідобанк	Родовід банк	Дельта банк	Банк Форум
3.1 Перелік членів Спостережної Ради (прізвище/посада)	0	1	0	0	1
3.2 Інформація щодо ролі Спостережної Ради	1	1	1	0,5	1
3.3 Розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

**складено автором на основі джерел [35-39]*

Діамант банк на офіційному сайті банку наводить положення «Про Спостережну раду», в якому визначає її роль, порядок обрання членів, їх посадові обов'язки та компетенцію, порядок прийняття рішень і т.д. Поряд з цим, на сайті відсутня інформація стосовно членів Спостережної ради банку.

Особливістю Діамант банку в межах розкриття детальної інформації про винагороди менеджменту є те, що виплати групуються на поточні, виплати по

звільненню, по закінченню трудової діяльності. Поряд з цим, виплати не поділяють на заробітну плату та бонуси, це обумовлює оцінку в даній категорії.

На відміну від Діамант банку Фідобанк оприлюднює як документ, в якому визначено перелік членів Спостережної ради, в якому до того ж зазначено їх біографію з попереднім місцем роботи в банках та інших фінансових установах, так і положення про Спостережну раду, яке визначає основну роль Спостережної ради, її функцію та місце в діяльності банку.

Дельта банк оприлюднює інформацію стосовно ролі Спостережної ради лише в межах підрозділу Статуту банку.

Банк Форум детально публікує інформація про роль і місце Спостережної Ради як у Статуті банку, положенні про Спостережну раду банку, так і в річному звіті банку, про який було детально згадано в попередньому проаналізованому блоці.

Підсумовуючи результати дослідження ліквідованих учасників банківської системи України на їх рівень транспарентності, можна зробити такі висновки, що лідируючим банком є банк Форум з результатом в 13,5 балів. Наступними банками з результатом в 13 балів є транспарентність Діамант та Фідобанку. Гірший рівень транспарентності має Родовід банк з оцінкою в 11 балів. Найнижчим рівнем прозорості інформації характеризується Дельта банк з оцінкою в 8,5 балів.

Співставляючи дані результати з транспарентністю найбільших сучасних банків можемо зробити висновок, що найбільш транспарентний недіючий банк, банк Форум, має такий самий рівень транспарентності як Перший Український Міжнародний банк та вищі результати за державні системно важливі банки. Транспарентність Діамант та Фідобанку співпадає з рівнем ПриватБанку. Родовід банк (установа, що належала до державної форми власності) має транспарентність дещо вищу за рівень прозорості Ощадного банку. Єдиним банком, що має занадто низький рівень транспарентності є Дельта банк.

Для оцінки транспарентності стосовно обов'язкових економічних нормативів, варто враховувати, що непрацюючі банки здійснювали діяльність ще до постанови №11, тому будемо здійснювати оцінку лише стосовно інформації, яка є в фінансовій звітності. Враховуючи це, рівень транспарентності

Діамант банку є дещо вищим за транспарентність Альфа банку Україна та Ощадбанку (які в принципі не висвітлюють нормативи звітності), та дещо нижчою за рівень Credit Agricole Bank, який оприлюднював інформацію лише про нормативи кредитного ризику, але пояснював і формулу їх розрахунку і чинники, що вплинули на їх значення.

Оцінюючи рівень транспарентності Фідобанку в межах інформації про обов'язкові економічні нормативи, то його рівень нижчий навіть за ліквідований Діамант банк. Адже оприлюднюючи інформацію, яка стосується одних і тих самих нормативів, Фідобанк не відображає навіть балансову вартість складових регулятивного капіталу.

Родовід банк визначається рівнем транспарентності, що є вищим в порівнянні з Фідобанком та відповідає рівню Діамант банку, адже наводить і тлумачення певних видів ризиків, і нормативи кредитного ризику з посиланням на оптимальне значення за даними НБУ, і структуру регулятивного капіталу банку.

Нами було проаналізовано досить широку групу збанкрутілих банків, адже періодом їх банкрутства були 2014-2017 роки. З цього слідують наступні висновки, що загалом група непрацюючих банків має достатньо високі показники прозорості інформації, що іноді переважають навіть над транспарентністю ТОП-10 банків на сучасному банківському ринку України. Проблемою для даного аналізу постало те, що багато банків після визнання їх неплатоспроможними, очищують офіційні сайти (які є основним джерелом оцінювання транспарентності банків) від будь-якої інформації, лишаючи лише звітності про продаж майна та його реалізацію. Такими банками зокрема є банк «Михайлівський», Платинум банк, банк «Хрещатик», банк «Фінанси і кредит», ВАВ банк, Брокбізнес банк, Кредитпром. [42-48]

Стосовно безпосереднього зв'язку між впливом транспарентності діяльності на фінансову стабільність банку, можна зазначити що даний зв'язок безсумнівно існує. Але поряд з цим, не можна вважати високий рівень транспарентності банку індикатором його фінансового стану, адже на прикладі банку Форум ми переконалися, що хоч маючи достатній рівень прозорості інформації, банк не зміг пережити внутрішні кризові ситуації. Окрім цього,

транспарентність інформації наразі не передбачає достовірності інформації. Тобто навіть в разі високого рівня транспарентності, опубліковані цифри та дані не обов'язково є такими, що відповідають дійсному стану в банку.

З іншого боку, банк має низький рівень транспарентності в тому випадку, якщо публічність його даних буде негативно впливати на подальшу діяльність. В зв'язку з тим, що транспарентність передбачає оприлюднення багатьох лімітів, нормативів, показників діяльності, подальших векторів розвитку - це за певних обставин може здійснити негативні наслідки для діяльності банку.

Якщо ж розглядати транспарентність діяльності банку та фінансовий стан з дещо іншого боку, а саме зі сторони того, що компанія, яка проводить свою діяльність публічно, активно заявляючи про досягнуті результати, майбутні цілі, виконання нормативів, оприлюднює всі положення, що можуть бути важливими для зацікавлених осіб; то така кампанія приваблює набагато більше клієнтів, нових інвесторів, вкладників, сприяє підвищенню рейтингів банку, то звісно на фінансовому стані банку це буде відображатися дуже добре. Такий рівень публічності сприятиме активному зростанню конкурентоспроможності банку, його фінансової стабільності та відкриватиме для банку більше можливостей на ринку. В такому векторі взаємозв'язок транспарентності діяльності банку та його фінансового стану дуже високий. Але це знов таки обумовлює той фактор, що публічна інформація повинна бути достовірною та реально відображати стан банку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ БАНКІВ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

3.1 Напрями підвищення рівня прозорості діяльності банків України

Проаналізувавши базовий теоретичний матеріал щодо розуміння поняття «прозорість», основну роль, яку відіграє прозорість інформації для кожної бізнес-одиниці, а також дослідивши взаємозв'язок між рівнем прозорості банку та ефективністю діяльності кожного окремого банку, можемо зробити висновок, що наразі рівень прозорості інформації банківської системи України досить віддалений від ідеального рівня, тому логічним бачимо розробити певні вектори та способи покращення рівня прозорості вітчизняного банківського сектору. На нашу думку, напрями підвищення даного рівня та шляхи його покращення було б доцільно розділити на певні групи, залежно від об'єктів, на які вони спрямовуються. Це буде проілюстровано в рисунку 3.1.1., деталізація кожної групи заходів буде подана нижче.

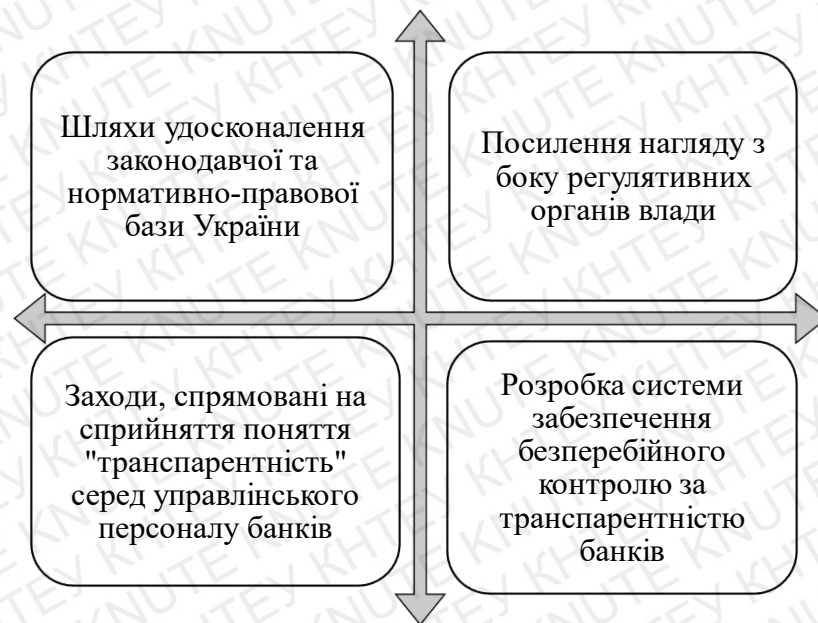

Рис.3.1.1 Групи заходів, що забезпечують підвищення рівня прозорості діяльності банків

**розроблено автором самостійно*

Стосовно шляхів, які спрямовані на покращення законодавчої та нормативно-правової бази, ми вбачаємо декілька кроків, що змогли б підвищити даний вид регулювання. Перші завдання будуть стосуватися положень та нормативних документів, що були висвітлені в першому розділі роботи.

Отже, по-перше, змінити значення «Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України», що затверджені постановою Правління Національного банку України № 98 від 28.03.2007 року [14]. Дана постанова містить багато вагомої та необхідної інформації, надає тлумачення повноти та суттєвості оприлюднених даних тощо. І одне з найголовніших, що вона регулює – це важливість розробки інформаційної політики банку. На нашу думку, надавши обов'язкового характеру даній постанові, ми зможемо зробити великий крок вперед у забезпеченні транспарентності вітчизняного банківського сектору. Це обумовлюється як чіткими вимогами до тих даних, які повинен оприлюднювати банк, до їх форми, змісту, періоду подання і т.д., поряд з цим розробка інформаційної політики банку надасть можливість уникнути розбіжностей в межах розуміння того, яка інформація буде чітко категоризуватися як банківська таємниця та комерційна інформація (дані про клієнтів, рахунки, рух грошових потоків по клієнтам і т.д.), а яка інформація повинна бути прозорою в обов'язковому порядку (до таких даних можуть належати внутрішні положення банку, наприклад «Політика управління ризиками»). Як висновок, надати обов'язкового характеру «Методичним рекомендаціям щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України».

По-друге, варто переглянути вимоги згідно постанови Правління Національного банку України «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» № 11.[34] На нашу думку, перегляду потребує форма подачі даного виду інформації. Наразі весь блок інформації, який затверджується до опублікування даним положенням, подається у вигляді статистичної інформації. Дані форми звітності будуть представлені на рисунку 3.1.2.

Недоліками даних форм звітності є те, що статистична звітність банку щодо економічних нормативів не передбачає пояснень розрахованих даних або

зносок з додатковою інформацією. В такому випадку, у разі порушення нормативів НБУ немає пояснення причин цих порушень, факторів, що обумовлюють їх невідповідність нормативному значенню. З одного боку, у випадку якщо б усі ці нормативи висвітлювались у квартальній або річній фінансовій звітності з усіма обґрунтуваннями у примітках 29 «Управління ризиками» та 33 «Достатність капіталу», дані статистичні звіти цілком задовольняли б користувача, адже всю детальну інформацію можна було б проаналізувати з квартальної звітності, в якій би зазначались внутрішні та/або зовнішні фактори, що обумовлюють відхилення.

Рис. 3.1.2 Форми статистичних звітів, що підлягають обов'язковому опублікуванню банками України згідно постанови Правління НБУ «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» № 11

**складено автором за джерелом: [34]*

Наразі ж ми маємо ситуацію, коли більшість даних нормативів взагалі відсутні в фінансовій звітності, а у статистичній подаються лише у вигляді показників. Оприлюднення даної інформації звичайно вносить свій вклад у транспарентність діяльності кожного конкретного банку, але при вивченні даного питання глибше, недостатньо просто відобразити нормативні значення та показники банку. Така інформація не має ніякого смислового наповнення, окрім відповідності або невідповідності нормативу. Як висновок неможливо проаналізувати зв'язок діяльності банку з макроекономічними або внутрішніми факторами впливу. Отже, варто переглянути вимоги до подачі інформації про економічні нормативи банку. Варіант удосконалення даного статистичного звіту подано в Додатку А.

Окрім цього, постанова вимагає подання даної інформації у конкретній візуальній формі (чого більшість банків дотримуються), але зачасту дана форма не є цілком зрозумілою. Приклад наведемо на звітуванні даних за кредитами, наданим суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, що класифікуються за секціями. По-перше, більшість банків взагалі не публікують дану інформацію, адже не вважають її обов'язковою (всі проаналізовані банки, окрім Альфа банку Україна, уникають оприлюднення даного виду звіту у своїх публічних даних), по-друге, форма, в якій дана інформація публікується є абсолютно не інформативною.[30] Ознайомитись з даним видом статистичного звіту можна в Додатку Б. Недолік полягає в тому, що в звіті немає розподілу інформації по галузям та секціям, а наявна лише або загальна сума кредитів, або сума кредитів видана суб'єктам певної галузі. На жаль, зрозуміти її суть досить складно. Підсумовуючи, можемо сказати, що окрім уніфікації форми оприлюднення інформації (яка безумовно є дуже важливою), варто звертати увагу на наповнення та сенс даних звітів. Адже транспарентність не забезпечується лише формальною наявністю певної інформації. Варіант вдосконаленої форми даного виду звітності подано в Додатку В.

На нашу думку, є також ряд напрямків підвищення транспарентності, які стосуються безпосередньо фінансової звітності банку, але вони будуть досліджені в параграфі 3.3 даного розділу.

Наступні шляхи вдосконалення стосуються висвітлення розрахунку бізнес-моделі, яка наразі активно впроваджується в реальну банківську діяльність. На сьогоднішній день, Національний банк України вимагає від банків другого рівня розрахунку показників для аналізу бізнес-моделі банку. Це регулюється «Положенням про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України», затвердженого постановою Правління Національного банку України № 141 від 22 грудня 2017 року.[50] Дана бізнес-модель впроваджена з метою аналізу діяльності банку в спектрі вивчення основних джерел ресурсної бази для банку та основних векторів реалізації його активних операцій з метою отримання певного рівня прибутку. За допомогою даної методики оцінювання, надається змога оцінити ризики діяльності конкретного банку в межах його політики активних і пасивних операцій, а також імплементувати ризик-фактори, що пов'язані з кожним сегментом клієнтів та їх галузевої спрямованості на оцінку апетиту до ризику конкретного банку. На нашу думку, показники даної бізнес моделі, за умови непорушення законодавства щодо банківської та комерційної таємниці [51,52] , повинні бути публічними даними. З одного боку, ця інформація дасть змогу користувачам та регулюючим органам дослідити ризики, на які реально наражається банк в процесі своєї діяльності (залежно від ризикованості та прибутковості діяльності певних галузей та секторів економіки), з другого боку, так можна буде визначити рівень універсализації або навпаки спеціалізації діяльності банку для конкретної галузі економіки. Розглядаючи цінність даної інформації для потенційних клієнтів, можна зазначити, що інформація по даним бізнес-моделі, надасть змогу проаналізувати ризиковість тих чи інших операцій банку, а також слугувати одним з превалюючих факторів для вибору банку в якості обслуговуючого (наприклад, якщо банк зосереджений в обслуговуванні будівничих компаній, то потенційний клієнт-забудовник, може робити певні висновки про те, що банк має або широку мережу варіативних продуктів для даного виду клієнтів або специфічну кваліфікацію персоналу в даній сфері).

Другий підвид векторів покращення зосереджений на вдосконаленні нагляду з боку регулятивних органів. На нашу думку, в зв'язку з тим, що регулятивні органи мають високий ступінь впливу на банки, варто розробити

певні вимоги щодо забезпечення транспарентності діяльності банків та заходи в разі порушення даних вимог. В зв'язку з тим, що транспарентність діяльності тільки починає активно інтегруватися в український бізнес-простір, в нас немає конкретних шляхів стимулювання та/або покарання за недодержання вимог законодавства в межах транспарентності інформації. Наразі даний елемент діяльності банку сприймається лише як додаткова перевага до ефективного розвитку банку, при цьому існує думка, що її відсутність не спричиняє ніякого руйнівного характеру на банківську систему в цілому. Як результат ми розробили ряд кроків підвищення транспарентності банків в межах даної групи заходів, їх буде проілюстровано на рисунку 3.1.3.

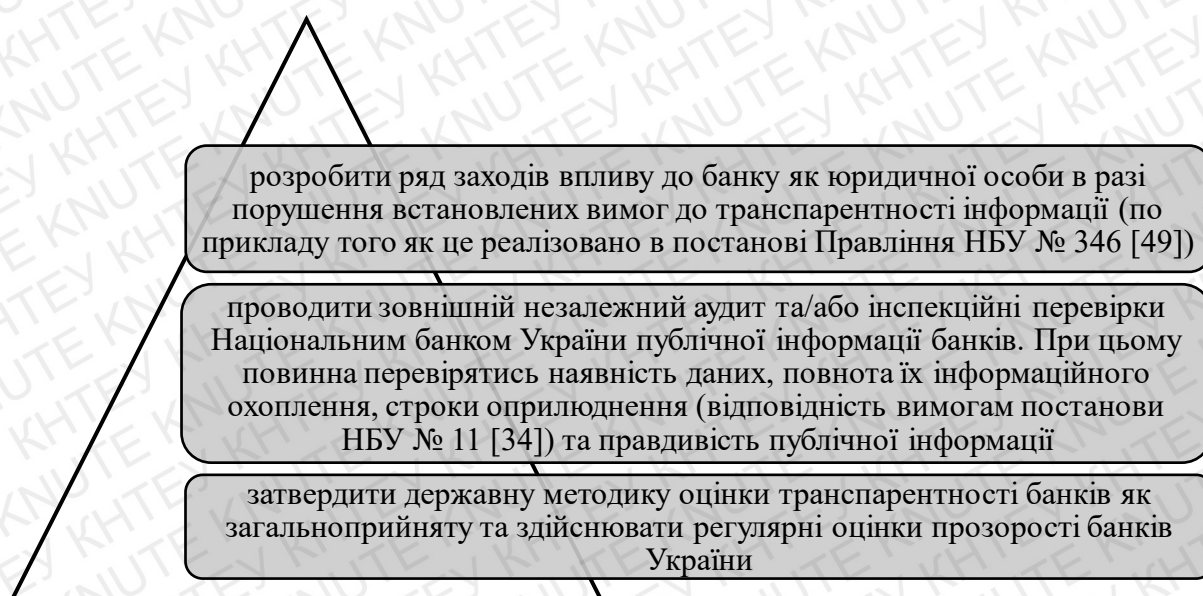

Рис 3.1.3 Кроки підвищення рівня транспарентності діяльності банків в межах посилення нагляду з боку регуляторних органів влади

**розроблено автором самостійно*

Вищезазначена інформація обумовлює наступну групу напрямів покращення рівня транспарентності банків, яка стосується формуванню правильного розуміння прозорості діяльності у менеджерів та управлінського персоналу банків. Наразі керівництво банків не готове до цілковитої прозорості діяльності з певних суб'єктивних факторів. До них відносимо:

- складність з розумінням видів інформації, яка належить до банківської таємниці, комерційної таємниці, а яка є цілком безпечною та готовою до транспарентності;

- відсутність доведеного зв'язку між ефективністю діяльності конкретного банку та рівнем його прозорості;
- небажання діяти публічно, внаслідок можливості появи більшої кількості позапланових інспекцій, аудиторських перевірок та посиленого нагляду з боку регулятивних органів тощо;
- ментальне побоювання нового вектору розвитку в сторону прозорості, як страх перед чимось «до чого не звикли»;
- раціональне розуміння того, що прозорість бізнесу призведе до втрат потенційних та наявних клієнтів (в основному це обумовлено незаконною діяльністю або постійним порушенням нормативних значень та вимог Національного банку України тощо);
- відсутність мотивації для впровадження прозорої діяльності у власному банку.

Більшість вищезазначених факторів потребують певних шляхів покращення і активної роботи. Так, варто проводити ряд бізнес-зустрічей та конференцій за участі керівників банків з метою роз'яснення інформації стосовно того, які дані повинні бути повністю прозорими та прозорими як для регуляторних органів, так і для зацікавлених користувачів (інвесторів, клієнтів, партнерів тощо). Донести реальний зв'язок, всі позитивні та негативні наслідки прозорості банку як для банку в цілому, його акціонерів, власників, менеджменту, працівників, так і для клієнтів, потенційних користувачів послуг, партнерів та інших зацікавлених осіб. Окрім цього зі сторони регуляторних органів влади варто розробити певні мотиваційні програми для банків, які б надавали банкам певні привілеї в разі високого рівня прозорості, але при цьому чітко розробити вимоги не лише до повноти та своєчасності даної інформації, а і до її інформативності, правдивості та відповідності реальному стану в банку.

Остання група шляхів підвищення рівня прозорості включає розробку додаткової системи забезпечення та підтримки прозорості. На нашу думку, це може бути реалізовано через введення публічного рейтингу прозорості банків, поряд з кредитним та інвестиційним рейтингом установи. Даний рейтинг повинен стати додатковим оціночним фактором для

подальшої співпраці з банком та поступово повинен набути такої ж сили та ваги, як і кредитний рейтинг банку. При цьому держава повинна регулювати правдивість та достовірність рейтингових оцінок банків.

Таким чином нами було досліджено можливі шляхи покращення прозорості банківської системи України, розроблено ряд варіативних заходів в різних сферах, які поступово змогли б підвищити прозорість банківського сектору. Обрані нами шляхи різнонаправлено сприятимуть підвищенню рівня прозорості як в межах держави в цілому (шляхом розроблення та вдосконалення законопроектів та нормативно-правових актів, посилення регулювання з боку наглядових органів влади, а також введення рейтингу прозорості банків як одного з обов'язкових рейтингів оцінювання діяльності), так і цілеспрямовано на макrorівні, шляхом співпраці з менеджерами конкретних банків системи. На нашу думку, цілком можливо досягти бажаного рівня прозорості, але для цього варто інтегрувати всі ці фактори в єдину політику та об'єднати ці шляхи в єдиний комплекс заходів для підвищення рівня прозорості банківської системи України.

3.2 Удосконалення методики оцінювання прозорості діяльності банків

Аналізуючи ряд методик з оцінки прозорості діяльності банків, ми можемо підвести підсумки про їх недосконалість. Ми виявили ряд недоліків, що пов'язані з поверхневим охопленням даних, а тому відсутністю більш повного та глибокого аналізу. З огляду на це, ми вирішили, що методика оцінки прозорості банків рейтинговим агентством Standard&Poor's потребує певного вдосконалення. Воно базується на тому, що не до всього виду інформації варто застосовувати такий поверхневий підхід. Так, якщо стосовно інформації про політику корпоративного управління та Спостережну раду достатньо оцінити лише наявність інформації, адже її наповнення є однотипним для всіх банків системи, то дані про політику управління ризиками варто значно поглибити. Прослідкувавши еволюцію розроблення Базельських та вітчизняних вимог стосовно прозорості діяльності банків, ми дійшли висновку, що поява даних вимог була обумовлена саме підвищеною ризиковістю діяльності

більшості банків системи, тому даний блок інформації потребує підвищеного рівня прозорості. Для адекватної оцінки не достатньо лише наявності положення про політику управління ризиками, або згадки про ризики в фінансовій звітності банку.

Перший шлях вдосконалення стосується додання вимог до інформації в межах наявності економічних нормативів діяльності, що встановлюються регулюючими органами влади тієї держави, на території якої банк здійснює свою діяльність. Так, не важливий вигляд даного виду інформації, чи він буде подаватись у формі статистичного звіту або ж у фінансовій звітності, варто досліджувати саме повноту даного виду інформації. При цьому, найвищий бал - 1 бал в межах даної категорії буде отримувати той банк, інформація про економічні нормативи якого буде оприлюднена в повному обсязі (для України це мають бути всі економічні нормативи затверджені НБУ, починаючи з Н1 про мінімальний обсяг регулятивного капіталу, закінчуючи Н12 про загальну суму інвестування [53]), з усіма формулами розрахунку та відповідністю нормативу встановленому регулюючим органом, а також поясненням причин невідповідності та дисбалансів, крім цього банк повинен визначати кроки, які планується запровадити для покращення, якщо причиною дисбалансів є внутрішні чинники; середній бал – 0,5 в разі коли наявний норматив та відповідність значенню НБУ (ця інформація може бути зазначена як в статистичній так і в фінансовій звітності), найнижчий бал – 0, коли норматив відсутній. Ми вбачаємо, що лише така інформація несе цінність для користувача, а також відповідає дійсному поняттю транспарентності. Даний вид інформації варто оцінювати в блоці 4 «Інформація про обов’язкові економічні нормативи», приклад оцінки на базі нашої фокус-групи з другого розділу буде подано в таблиці 3.2.1.

Проаналізувавши оцінку в межах даного блоку інформації, ми можемо бачити, що нормативи інвестування оприлюднюються лиш в межах статистичної звітності банку та не мають відображення пояснень у фінансовій звітності банку. Окрім цього більшість банків, за винятком іноземних Credit Agricole Bank та Райффайзен Банку Аваль, оприлюднюють нормативи кредитного ризику також лише в щомісячній звітності.

Наступний шлях вдосконалення ми вбачаємо в інтеграції оцінки транспарентності банків стосовно ризиків діяльності в загальну методику транспарентності. На нашу думку, дані поняття є нерозривними, а тому оцінювати прозорість та давати якусь бальну оцінку банківській установі, ризики якої оцінені поверхнево ми вважаємо недоцільним.

Таблиця 3.2.1

Оцінка транспарентності банків за удосконаленою методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018.

Блок 4. Інформація про обов'язкові економічні нормативи

Норматив НБУ	Credit Agricole Bank	Райффайзен Банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
4.1 Мінімального розміру регулятивного капіталу (H1)	1	1	0,5	0,5	0,5	1
4.2 Достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2)	1	1	0,5	0,5	0,5	1
4.3 Нормативи ліквідності: • миттєва ліквідність (H4), • поточна ліквідність (H5), • короткострокова ліквідність (H6); • коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR)	0,5	1	0,5	1	0,5	1
4.4 Нормативи кредитного ризику: • максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H7), • великих кредитних ризиків (H8), • максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (H9)	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5
4.5 Нормативи інвестування: • інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (H11) • загальної суми інвестування (H12)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

*розраховано автором на основі джерел: [28-33]

В зв'язку з цим, варто імплементувати певні показники з методики оцінки інтегрального індексу прозорості ризиків діяльності банків у межах оцінки політики управління ризиками банків у методику оцінки прозорості банків за рейтинговим агентством Standard&Poor's.[54] Ми вважаємо, що повноцінна імплементація методики оцінки ризиків буде зайвою, адже лише ускладнить розрахунок прозорості та надасть їй важчої масштабності, але певні показники обов'язково повинні бути інтегровані в дану методику. Отже, в якості удосконалення методики Standard&Poor's, до неї варто додати ще один блок інформації «Прозорість управління ризиками», а в межах блоку 2 «Фінансова та операційна інформація» прибрати пункт «2.8 Політика управління ризиками». Приклад таблиці даного блоку буде подано в таблиці 3.2.2

Таблиця 3.2.2

Удосконалена методика оцінки прозорості банків за методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's.

Блок 5. Прозорість управління ризиками

Група публічної інформації	Перелік інформації до оприлюднення
5.1 Загальна інформація стосовно управління ризиками	• апетит та толерантність до ризику; • принципи та мета управління ризиками; • матриця ризиків; • ризик-фактори.
5.2 Інформація в межах кредитного ризику	• цілі, політика, стратегія та процеси управління кредитним ризиком; • методи оцінки кредитного ризику; • органи, що беруть участь в управлінні кредитним ризиком; • інформація стосовно якості кредитного портфеля банку.
5.3 Інформація в межах валютного ризику	• цілі, політика, стратегію та процеси управління валютним ризиком; • методи оцінки валютного ризику; • органи, що беруть участь в процесі управління валютним ризиком; • кількісна інформація стосовно аналізу чутливості за валютним ризиком, ефект на прибуток, збиток та капітал в результаті можливих змін офіційного курсу гривні до іноземних валют.
5.4 Інформація в межах процентного ризику	• цілі, політика, стратегія та процеси управління процентним ризиком; • методи оцінки процентного ризику; • органи, що беруть участь в процесі управління процентним ризиком; • кількісна інформація стосовно рівня процентного ризику за інструментами щодо яких нараховуються відсотки, чистий розрив між процентними активами, моніторинг процентних ставок за фінансовими інструментами.

Продовження таблиці 3.2.2

5.5 Інформація в межах ринкового ризику	• цілі, політика, стратегія та процеси управління ринковим ризиком; • методи оцінки ринкового ризику; • органи, що беруть участь в процесі управління ринковим ризиком; • кількісна інформація стосовно аналізу чутливості до ринкового ризику та методи і припущення, що використовуються для цього аналізу; вплив ринкового ризику на прибуток чи збиток та власний капітал.
5.6 Інформація в межах ризику ліквідності	• цілі, політика, стратегія та процеси управління ризиком ліквідності; • методи оцінки ризиком ліквідності; • органи, що беруть участь в процесі управління ризиком ліквідності; • кількісна інформація стосовно аналізу фінансових активів та зобов'язань на основі очікуваних строків погашення, чистий розрив ліквідності.
5.7 Інформація в межах географічного ризику	• інформація про аналіз географічної концентрації фінансових активів та зобов'язань із зазначенням порядку і методів визначення концентрації.
5.8 Інформація в межах операційного ризику	• політика управління операційним ризиком; • методи оцінки операційного ризику; • органи управління операційним ризиком; • вимоги до капіталу під операційний ризик.
5.9 Інформація в межах вимог до капіталу	• цілі, політика та стратегія управління капіталом банку; • складові регулятивного капіталу банку.
5.10 Інша інформація	• додаткова інформація по специфічним видам ризиків, які мають вищий фактор реалізації залежно від країни, в якій банк здійснює свою діяльність

**структуровано автором на основі джерела: [54]*

Оцінювання транспарентності в межах даного блоку інформації буде дещо відрізнятися від оцінок в попередньому блоці. Ми вважаємо, що кожна група повинна мати бальну оцінку в межах шкали від 0 (інформація по даній групі відсутня) до 1 (інформація групи оприлюднена в повному обсязі, характеризується повнотою та користністю). В зв'язку з тим, що кожна група інформації в даному блоці має по чотири підпункти (окрім інформації по географічному ризику та додаткової інформації), тому ми вважаємо доцільним, щоб кожен з цих чотирьох підпунктів оцінювався по шкалі від 0 до 0,25 (де 0 балів – це інформація відсутня, 0,125 – інформація оприлюднена частково, 0,25 – інформація оприлюднена в повному обсязі).

Задля повного розуміння вдосконаленої методики ми вважаємо доцільним розрахувати цей додатковий блок на прикладі тієї фокус-групи діючих банків України, оцінювання транспарентності діяльності яких ми здійснювали в другому розділі роботи. Детальний розрахунок транспарентності в межах кожного підпункту групи буде подано в Додатку Д з поясненнями оцінок в Додатку Е, а розрахунок транспарентності в межах груп даного блоку буде подано в таблиці 3.2.3

Таблиця 3.2.3

**Оцінка транспарентності банків за удосконаленою методикою
міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's
станом на 01.06.2018**

Блок 5. Транспарентність управління ризиками

Група інформації	Credit Agricole Bank	Райффайзен Банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
5.1 Загальна інформація стосовно управління ризиками	0,625	0,5	0,875	0,5	0,5	0,5
5.2 Інформація в межах кредитного ризику	0,75	1	0,625	0,5	0,75	0,75
5.3 Інформація в межах валютного ризику	0,875	0,875	0,875	0,5	0,875	0,875
5.4 Інформація в межах процентного ризику	0,75	1	0,875	0,875	1	0,625
5.5 Інформація в межах ринкового ризику	0,75	0,5	0,75	0,5	0,125	0,625
5.6 Інформація в межах ризику ліквідності	0,75	1	0,5	0,875	0,5	0,75
5.7 Інформація в межах географічного ризику	1	1	1	1	1	0
5.8 Інформація в межах операційного ризику	0	0,75	0,75	0	0	0,75
5.9 Інформація в межах вимог до капіталу	1	0,75	1	0,75	0,5	0,75
5.10 Інша інформація	0	0	0,75	0	0	0

**розраховано автором на основі джерел: [28-33]*

Провівши оцінку транспарентності управління ризиками банків, ми можемо зробити висновок, що найвищий рівень транспарентності в даному блоці має Альфа Банк Україна з 8 балами (в основному це забезпеченою додатковою інформацією з оприлюдненої політики управління ризиками на офіційному сайті

банку), друге місце займає Райффайзен Банк Аваль з оцінкою в 7,375 балів. Дещо нижчий рівень у останнього іноземного банку з нашої фокус-групи, а саме у Credit Agricole Bank з оцінкою в 6,5 балів. Низькі показники транспарентності управління ризиками в Першого Українського Міжнародного Банку з оцінкою 5,625 (в основному за рахунок наявності публічної “Загальної політики управління і контролю банківських ризиків”) та державних системно важливих банків - ПриватБанку з оцінкою в 5,5 балів, та Ощадного банку з 5,25 балів.

З метою підведення підсумку стосовно вдосконаленої методики ми вважаємо доцільним виокремити всі вдосконалення, що були нами впроваджені. По-перше, було додано 2 нових блоки оцінки інформації (Блок 4. Інформація про обов’язкові економічні нормативи та Блок 5. Транспарентність управління ризиками). По-друге, з блоку 2. Фінансова та операційна інформація було прибрано питання 2.8 «Політика управління ризиками» (з метою уникнення дублювання інформації). По-третє, було розроблено формулу для розрахунку зведеного індексу транспарентності з урахуванням вагових коефіцієнтів кожного блоку інформації. Вагові коефіцієнти було розроблено з метою відокремлення більш важливих блоків інформації, таких як інформація про ризики та нормативи діяльності, від менш важливих блоків інформації, таких як дані про Спостережну раду і менеджмент, а також структуру власності банку. Такий розподіл вагових коефіцієнтів було обумовлено важливістю кожного блоку інформації для стейкхолдерів, а саме з боку потенційних та поточних клієнтів для прийняття рішень стосовно подальшої співпраці та ризиковості діяльності банку більш цінними та корисними є дані про економічні нормативи діяльності, транспарентність управління ризиками, а також фінансова і операційна інформація; з іншого боку саме ця інформація є більш цінною і для регулюючих органів влади, адже дає змогу оцінити агресивність політики управління банком та відповідність його діяльності нормативним вимогам Національного банку України. Отже, вагові коефіцієнти було розподілено наступним чином: для Блоку 1. Структура власності і права акціонерів банку та Блоку 3. Склад та процедури Спостережної Ради та менеджменту – по 15% кожен блок, для Блоку 2. Фінансова та операційна інформація, Блоку 4. Інформація про обов’язкові економічні нормативи та Блоку 5. Транспарентність управління ризиками – по

20% кожен. Для розрахунку зведеного індексу прозорості діяльності банку використовуємо формулу (3.2.1)

$$\text{Індекс}_{\text{трансп.банку}} = 0,15 * \sum T_1 + 0,2 * \sum T_2 + 0,15 * \sum T_3 + 0,2 * \sum T_4 + 0,2 * \sum T_5, \text{ де}$$

T_1 – бальна оцінка кожної групи Блоку 1

T_2 – бальна оцінка кожної групи Блоку 2

T_3 – бальна оцінка кожної групи Блоку 3

T_4 – бальна оцінка кожної групи Блоку 4

T_5 – бальна оцінка кожної групи Блоку 5 (3.2.1)

Задля порівняння двох методик та відображення ефекту вдосконалення методики двома новими блоками, ми вважаємо необхідним показати рейтинг банків за двома методиками в таблиці 3.2.4 та порівняти дані показники.

Таблиця 3.2.4

Рейтинг прозорості діяльності банків України

Назва банку	Класична методика оцінки Standard & Poor's		Удосконалена методика оцінки Standard & Poor's	
	Рейтингова позиція банку	Кількість балів	Рейтингова позиція банку	Індекс прозорості банку (за формулою (3.2.1))
Credit Agricole Bank	1	16,5	2	4,775
Райффайзен Банк Аваль	2	16	1	4,975
Альфа Банк Україна	3	15,5	3	4,625
Приват Банк	5	13	5	3,875
Ощадний банк	6	10	6	3,2
ПУМБ	4	13,5	4	4,125

*розраховано автором на основі джерел: [28-33]

Підводячи певні підсумки, ми можемо зробити висновок, що за реалізації всіх кроків покращення методики оцінки прозорості інформації з'являється можливість більш точно, повно та глибоко оцінювати прозорість банківської діяльності. При чому оцінка зміщується саме в бік наповнення та корисності інформації про банківську установу, а не лише її публічності наявності. Детальніше це можна побачити за зміною рейтингової позиції банків: з оцінкою прозорості більш детально, найбільш прозорим є саме Райффайзен

Банк Аваль, адже оприлюднює найбільш повну та глибоку інформацію про свою діяльність, його випередження Credit Agricole Bank стало можливим саме завдяки оцінці прозорості управління ризиками та інформації про обов'язкові економічні нормативи. Поряд з цим, варто звернути увагу на те, що впроваджена деталізація в певному блоці інформації, не посприяла виникненню додаткових недоліків, а навпаки наблизилась до врахування вимог законодавства кожної країни індивідуально, в межах специфічних ризиків, а також економічних нормативів діяльності затвердженим регулюючими органами державної влади; окрім цього врахувала рівень транспарентності по окремих ризиках, а не лише в межах єдиної політики управління.

3.3 Удосконалення фінансової звітності банків України в контексті забезпечення транспарентності їх діяльності

Як вже зазначалося в першій частині даного розділу, є декілька шляхів вдосконалення прозорості діяльності банків України, які спрямовані на фінансову звітність банків. В першу чергу, вони стосуватимуться вдосконалень «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України», затвердженої постановою Правління Національного банку України № 373 від 24.10.2011 року.[15]

Дане положення має обов'язковий характер, але не приділяє належної уваги складу і повноті наповнення приміток до фінансової звітності. Так, інструкцією визначається, що банк самостійно визначає структуру приміток, але при цьому може використовувати «Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України» затверджені постановою Правління Національного банку України № 965 від 29 грудня 2015 року.[55] В цьому ми вбачаємо один з перших і найбільш вагомих недоліків. На нашу думку, при розробці та прийнятті законопроектів варто, окрім всього іншого, враховувати ментальність вітчизняного бізнес-середовища. Ментальність менеджерів українського банківського сектору чітко передбачає те, що ніякі рекомендаційні норми не мають застосування та не будуть мати відображення на реальному результаті роботи. Все вищезазначене впливає, як наслідок, на те, що примітки до фінансової звітності упускають великий спектр

важливої інформації про діяльність банку як для регулюючих органів, так і для зацікавлених користувачів.

На нашу думку, однією з найбільш недопрацьованих є інформація банків в межах управління ризиками. По-перше, більшість банків взагалі не вказують перелік ризиків, з якими вони стикаються в процесі банківської діяльності, процес їх ідентифікації, ризик-фактори, що мають безпосередній вплив на результат їх діяльності. Не вказуються також ні максимально можливі обсяги ризиків, які банк в змозі на себе прийняти, ні методи, за допомогою яких банк оперує даним ризиком і навіть рідко вказуються ліміти, нормативи встановлені Національним банком України та відповідність їм. Як вже було проаналізовано вище, найчастіше банки відображають лише нормативи в межах кредитного ризику та ризиків ліквідності в примітці 29 «Управління ризиками». Проте, дана ситуація спостерігається не в усіх банках, адже дехто публікує дану інформацію лише статистичній звітності. Окрім цього, банки не оприлюднюють навіть таку базову інформація як апетит та толерантність до ризиків, матрицю ризиків. Бачимо, що оцінивши якість та користь примітки 29 «Управління ризиками», ми вже виявили ряд недоліків, що стосуються прозорості діяльності банку. З огляду, на всю досліджену вище інформацію робимо висновок, що це негативно впливає не лише на рівень транспарентності банку, а і обумовлює пустоту наповнення приміток та їх смислове навантаження. Адже здебільшого важко зробити висновок про схильність банку до ризику, не маючи зазначеної вище інформації. Отже, на першому етапі вдосконалення фінансової звітності банків в межах підвищення рівня транспарентності ми виокремлюємо ряд конкретних заходів, які проілюстровано на рисунку 3.3.1

Другий вектор покращення фінансової звітності, на нашу думку, повинен стосуватися примітки «Операційні сегменти банку». Ми вважаємо, що в межах даної примітки доцільно оприлюднювати інформацію не лише про бізнес-сегменти банку, а і конкретизувати її, подаючи аналітику, що відображатиме найбільш прибуткові сегменти; ті, що генерують найвищі ризики; бізнеси, які характеризуються найвищою процентною маржею та комісійним доходом. Важливою також буде базова інформація стосовно питомої ваги активних та пасивних операцій в межах бізнес-сегментів. На нашу думку, дана примітка має

наближуватись по своєму наповненню до відображення бізнес-моделі, в межах якої банк реалізує свою діяльність. Це, по-перше, надасть вищої інформативності фінансовій звітності банку, а по-друге, зменшить кількість додаткових статистичних звітів, які дублюють дану інформацію, ну і окрім цього безпосередньо сприятиме підвищенню рівня транспарентності даного банку.

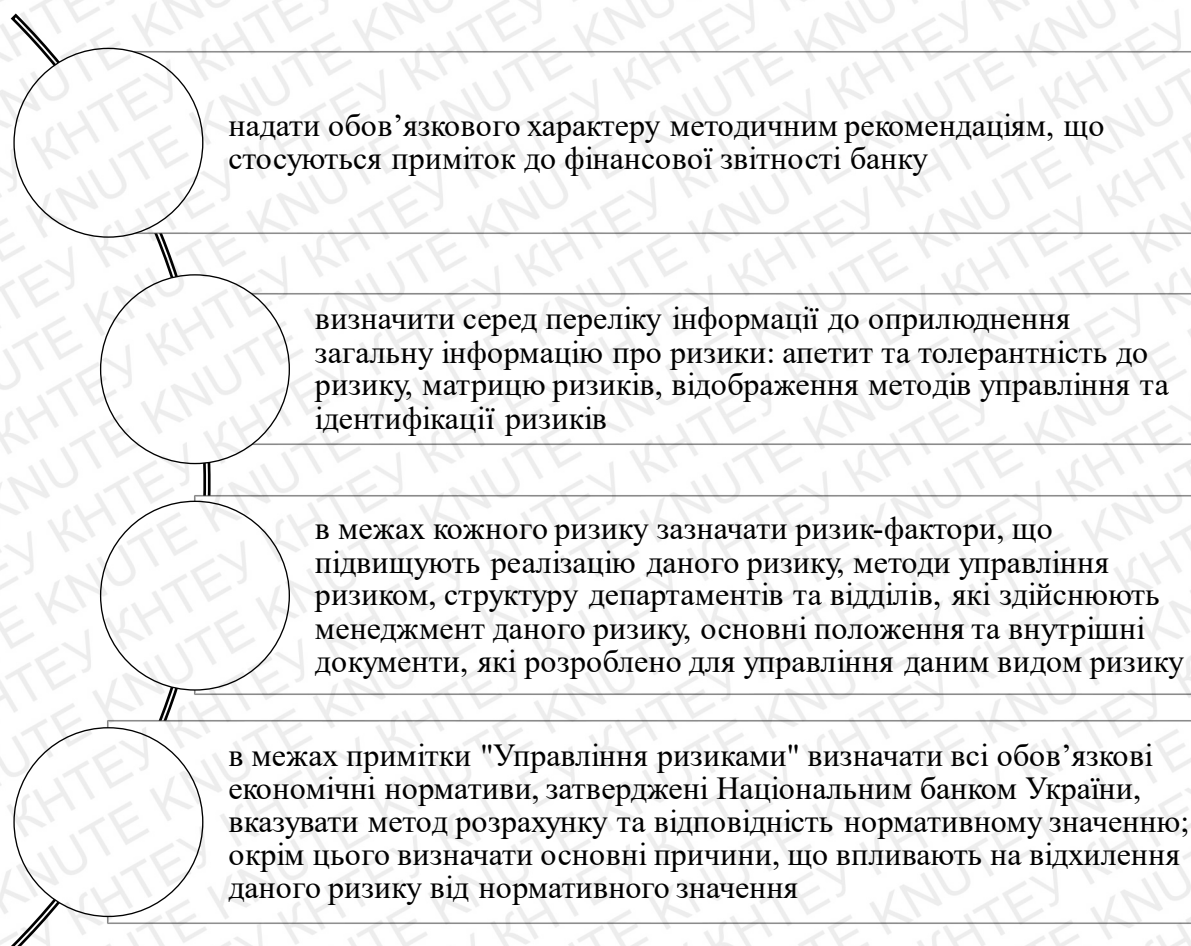

Рис. 3.3.1 Шляхи вдосконалення фінансової звітності банків в межах оприлюднення інформації щодо управління ризиками банку

**розроблено автором самостійно*

Третій вектор буде стосуватися проміжної звітності банків. Наразі даний звіт регулюється «Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України»[15]. Згідно положення, банк повинен включати до складу пояснювальних приміток до проміжної скороченої фінансової звітності обов'язково такі види публічної інформації. Їх буде перелічено на рисунку 3.3.2.

Постановою передбачено, що лише у разі виникнення суттєвих змін після дати закінчення останнього річного звітного періоду банк включає до складу пояснювальних приміток до проміжної скороченої фінансової звітності такі примітки:

- «Управління фінансовими ризиками»;
- «Потенційні зобов'язання банку»;
- «Справедлива вартість».

Рис 3.3.2 Інформація, що підлягає оприлюдненню до проміжної скороченої фінансової звітності

**побудовано автором на основі джерела: [15]*

При цьому зазначається, що інформація є суттєвою, якщо її пропуск або викривлення може вплинути на рішення користувачів.[15]

На нашу думку, примітка про управління фінансовими ризиками повинна бути обов'язковою у квартальній звітності, що обумовлено вітчизняним ринковим бізнес-середовищем, яке, навіть не беручи до уваги особливості діяльності конкретного банку, вже має підвищену схильність до системних

ризиків. Також ми вбачаємо певні протиріччя: з одного боку Національний банк встановив подання щомісячної статистичної звітності, яка містить відповідність банку нормативам економічної діяльності, а з іншого боку, не вимагає оприлюднення даної інформації щоквартально з усіма детальними роз'ясненнями. На нашу думку, це є неприпустимо, адже, як вже зазначалось вище, статистична звітність не обґрунтовує значення нормативів і при цьому вимоги обґрунтовувати цю невідповідність в кварталному звіті також немає. Тим паче, додаток про «суттєвість інформації» є занадто розмитим та суб'єктивним. Ми вважаємо, що надавши вагомості проміжному звіту та значущості його приміток, можна було б співставити результативність діяльності банку щомісячно та поквартально. Це надасть змогу встановлювати не лише динаміку та вектори розвитку банку, а і правдивість тієї інформації, що публікується в кварталному та річному звіті. Адже маючи показники щомісячного ризику можна спрогнозувати та співставити їх з кварталними показниками і як наслідок, це мають бути відповідні показники і в річному звіті банку. Дана вимога обумовлена тим, що часто банки нараховують складові, які обраховуються наприклад для нормативів ліквідності, щоб в річному звіті значення даних нормативів відповідало значенню Національного банку України. Зрозуміло, що така ситуація не відображає реального стану розвитку банку і не є адекватною для аналізу. В разі надання значущості кварталним приміткам, можна буде прослідкувати як варіюється даний показник протягом року, в які періоди виникають найвищі ризики ліквідності та потребують додаткового регулювання з боку внутрішнього менеджменту та Національного банку.

Наступні шляхи покращення стосуватимуться розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів. Цей блок інформації є найбільш закритим та найменш інформативним на банківському ринку України (підтвердження даного дослідження можна побачити в розділі 2). Наразі методичні рекомендації регламентують подачу інформації в примітці 50 «Операції з пов'язаними сторонами» у вигляді поточних виплат працівникам, виплат по закінченню трудової діяльності, виплати під час звільнення та виплати інструментами власного капіталу банку на основі акцій.[55] Фінансові звітності банків або

повністю упускають дану інформацію, або подають лише поточні виплати. На нашу думку, даний блок повинен бути вдосконалений, при чому в даному випадку, просто зміни характеру «рекомендаційності» на характер «вимоги» не змінять рівень транспарентності в сторону значного покращення. Ми вважаємо, що даний блок інформації повинен значно наблизитись до міжнародного рівня, а саме включати такі дані як заробітну плату провідному управлінському персоналу, бонуси та премії, додаткові винагороди, виплати по закінченню трудової діяльності та інші виплати. Приклад вдосконаленої форми примітки 50 наведемо в Додатку Г. Особливу цінність становитиме інформація про бонуси та премії, що обумовлюється можливістю співставити результативність діяльності банку в звітному періоді та рівень мотивації для провідного персоналу. Особливо це важливо під час кризових ситуацій банківської системи, з якої наразі ми поступово виходимо. Так, за умови високого рівня збитковості банківської установи раціонально неможливим є дуже високий обсяг преміювання провідного персоналу банку. Саме таке дослідження стане можливим за умови розширення вимог до інформації даного блоку. Це в свою чергу підвищить рівень прозорості діяльності банку, а також опосередковано впливатиме на політику управління в межах мотивації провідного персоналу банку.

Завершуючи даний розділ ми вбачаємо вагому перспективу підвищення рівня транспарентності та наближення даного рівня до європейського та світового, тому ми вважаємо можливим подати ще один крок до покращення рівня прозорості вітчизняної банківської системи. Він стосується наявності огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів. Наразі, ми не вважаємо даний крок цілком реальним та застосовуваним для банків України, що обумовлено високою вартістю аудиторських послуг та низьким обсягом вільних ресурсів для його реалізації. Але, бачимо перспективу в майбутньому, за умови покращення економічного клімату українського бізнес-середовища, а також прибутковості діяльності банківського сектору України. Дане рішення не лише сприятиме покращенню рівню транспарентності кожного окремого банку, а й сприятиме посиленню прозорості вітчизняного банківського бізнесу загалом.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було досліджено рівень прозорості учасників банківського сектору України. В першому розділі роботи нами було проаналізовано теоретико-методологічні засади прозорості діяльності банків. В межах даного питання досліджено тлумачення поняття прозорості, роль прозорості для внутрішнього клімату банку, а також основні канали комунікації в забезпеченні публічних даних. Поряд з цим досліджувалась еволюція розвитку вимог до прозорості інформації з боку Базельського комітету та Національного банку України, а також основні методики оцінки прозорості діяльності банків. Серед висновків варто зазначити, що:

- між науковцями до цих пір ведеться активна дискусія стосовно поняття прозорості інформації, особливо для банківського сектору, який перенасичений поняттями банківська таємниця та закрита інформація;
- більшість тлумачень характеризуються розмитістю меж відкритості та достовірності публічної інформації, якісних характеристик для кожного конкретного зацікавленого користувача, а також роллю публічності для корпоративного клімату банку;
- основними каналами забезпечення прозорості для українських банків є офіційні сторінки установ, а також безпосередня комунікація із зацікавленими користувачами на публічних виступах, зустрічах та круглих столах;
- еволюція вимог до прозорості в законодавстві України з боку наглядових органів влади була обумовлена активним розвитком вимог Базельського комітету до публічної інформації банків, як наслідок більшість українських законодавчих актів в даній сфері повністю віддзеркалюють Базельські вимоги;
- подальші шляхи вдосконалення вимог Базельського комітету до прозорості інформації повинні стосуватись процесу перевірки рівня достовірності та співставності публічних даних з реальними показниками діяльності банків;

- недоліками українського законодавства в межах регулювання транспарентності банків є відсутність обов'язкових вимог до оприлюднення чітко вираженої інформації про управління ризиками, схеми та порядок їх висвітлення, карти, матриці та інструментів управління ними;
- більшість методик оцінки рівня транспарентності банків базуються на переліку якісних запитань стосовно публічності даних про стратегії та цілі подальшого розвитку, склад менеджменту, внутрішні положення, процедурну інформацію та методи прийняття рішень;
- серед позитивних сторін вагомої кількості методик виокремлюємо простоту в розрахунках та високий ступінь адаптації, серед недоліків основними є недостатня деталізація інформації, наповнення та неповнота охоплення ризиків.

Як наслідок нами було розроблено власне поняття «транспарентності», що розглядається як своєчасний процес оприлюднення прозорості, достовірної та повної інформації про об'єкт діяльності, що призначена для отримання всіма її користувачами (як зовнішніми: регулюючими органами, інвесторами, клієнтами; так і внутрішніми: працівниками, менеджментом тощо) достатнього обсягу даних для прийняття рішень, що пов'язані з подальшою співпрацею.

Виходячи з вищезазначених висновків, нами в третьому розділі роботи було виокремлено шляхи вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, напрями покращення нагляду з боку регуляторних органів влади та запропоновано розробку додаткової системи забезпечення та підтримки транспарентності діяльності банків. Поряд з цим, задля усунення вищезазначених недоліків, було проведено вдосконалення методики оцінки транспарентності, а також розроблено ряд заходів для удосконалення фінансової звітності банків України в контексті забезпечення транспарентності їх діяльності.

Задля кращого розуміння векторів покращення методики оцінки транспарентності діяльності в другому розділі роботи було проведено оцінювання рівня прозорості банків України за методикою Standard&Poor's, окремо досліджено транспарентність інформації про обов'язкові економічні нормативи діяльності, а також проведено пошук взаємозв'язку транспарентності учасників сектору та стабільності банківської системи. Підводячи підсумки

даного дослідження робимо висновки, що:

- загалом прозорість та публічність діяльності є, так званім, новим трендом в діяльності банківської системи. Банки поступово починають оприлюднювати все більше інформації щодо своєї діяльності;
- найвищий рівень прозорості мають наразі іноземні банки, діяльність яких, окрім норм внутрішнього законодавства держави та міжнародних стандартів, регулюється також положеннями та правилами материнської компанії. Відповідно до цього, дані банки, по-перше, більш наближені до впровадження принципів Базельського комітету стосовно прозорості діяльності, по-друге, мають вищі вимоги до діяльності з боку материнської компанії, по-третє, краще розуміють сутність та роль прозорості для підвищення конкурентоспроможності банку, по-четверте, прагнуть досягати такого рівня прозорості діяльності, який буде співставний з рівнем банків-ідеалів, як приклад банку JP Morgan Chase;
- інформація стосовно обов'язкових економічних нормативів та управління ризиків є наразі суттєво недопрацьованою та найменш уніфікованою в публічних даних банків системи, що дещо ускладнює об'єктивну оцінку прозорості даного блоку інформації;
- рівень прозорості непрацюючих банків цілком співставний з прозорістю діючих нині приватних та державних банків. Це свідчить про низький рівень прозорості діяльності діючих банків системи, а також про залежність фінансового стану банку та системи загалом як від рівня прозорості учасників, так і від інших фінансових показників діяльності.

Зробивши конкретні висновки згідно проведеного дослідження, в третьому розділі роботи ми розробили шляхи підвищення рівня прозорості банків та удосконалення його оцінювання. Нами були розроблені наступні пропозиції:

- надати обов'язкового характеру «Методичним рекомендаціям щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України»;
- визначити обов'язковою до опублікування інформацію про всі економічні нормативи діяльності в межах квартальної та річної фінансової звітності;
- затвердити пояснення відхилень від нормативних значень економічних

нормативів діяльності затверджених НБУ в межах статистичної або квартальної/річної фінансової звітності;

- удосконалити форми обов'язкової статистичної звітності банків;
- затвердити державну методику оцінки транспарентності банків як загальноприйняту та здійснювати регулярні оцінки прозорості банків України;
- проводити зовнішній незалежний аудит та/або інспекційні перевірки Національним банком України публічної інформації банків;
- розробити ряд заходів впливу до банку як юридичної особи в разі порушення встановлених вимог до транспарентності інформації;
- проводити ряд бізнес-зустрічей та конференцій за участі керівників банків з метою роз'яснення інформації стосовно того, які дані повинні бути повністю транспарентними та прозорими;
- розробити певні мотиваційні програми для банків, які б надавали банкам певні привілеї в разі високого рівня транспарентності;
- введення публічного рейтингу транспарентності банків, поряд з кредитним та інвестиційним рейтингом установи;
- удосконалити методику оцінки транспарентності банків міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's шляхом додавання двох блоків інформації «Інформація про обов'язкові економічні нормативи» та «Транспарентність управління ризиками»;
- надати обов'язкового характеру методичним рекомендаціям, що стосуються приміток до фінансової звітності банку з додаванням обов'язкової примітки «Управління ризиками»;
- визначити серед переліку інформації до оприлюднення загальну інформацію про ризики: апетит та толерантність до ризику, матрицю ризиків, відображення методів управління та ідентифікації ризиків;
- в межах кожного ризику зазначати ризик-фактори, що підвищують реалізацію даного ризику, методи управління ризиком, структуру департаментів та відділів, які здійснюють менеджмент даного ризику, основні положення та внутрішні документи, які розроблено для управління

даним видом ризику;

- в межах примітки «Операційні сегменти банку» доцільно оприлюднювати інформацію не лише про бізнес-сегменти банку, а і конкретизувати її, подаючи аналітику, що відображатиме найбільш прибуткові сегменти; ті, що генерують найвищі ризики; бізнеси, які характеризуються найвищою процентною маржою та комісійним доходом;
- вдосконалити примітку «Операції з пов'язаним сторонами» інформацією про заробітну плату провідному управлінському персоналу, бонуси та премії та додаткові винагороди.

На нашу думку, зазначені вище заходи та удосконалення зможуть підвищити рівень транспарентності банків України, а отже загалом прозорість банківського сектору держави. Це в свою чергу наблизатиме рівень українського бізнес-середовища до європейського та світового, а отже забезпечить стрімкий розвиток банківництва не лише через зростання вартості банку, а й через публічність та прозорість його інформації та звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schnackenberg, Andrew K.; Tomlinson, Edward C. Organizational transparency: a new perspective on managing trust in organization-stakeholder relationships / Schnackenberg, Andrew K.; Tomlinson, Edward C. // Journal of Management. – 2014.
2. Радченко И. А. Учебный словарь терминов рекламы и паблик рилейшенз / Под ред. Е. Е. Топильской.- Воронеж: ВФ МГЭИ. – 2007.
3. Ефремова Т. Ф. Толковый словарь Ефремовой / Т. Ф. Ефремова // - 2000.
4. Рожнова О.В., Игумнов В.М. Проблема транспарентности финансовой отчетности. / «Бухгалтерский учет в условиях модернизации экономики России»: Монография / Под ред. В.Г. Гетьмана, У.Ю. Блиновой, Л.Н. Герасимовой. М.: Финансовый университет, 2012.
5. Хубиев Р.К. Транспарентность компании и ее конкурентное значение // Российское предпринимательство. – 2009. – Том 10. – № 8. – С. 44-48.
6. Моисеев С. Р. Денежно-кредитная политика: теория и практика : учеб. пособие / С. Р. Моисеев. — М.: Московская финансово-промышленная академия, 2011. — 784 с.
7. Глосарій банківської термінології НБУ [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=124791>
8. Сліпченко, Т. О. Транспарентність монетарної політики в контексті її впливу на фінансову стабільність [Електронний ресурс] / Т. О. Сліпченко // Економічний простір. – 2014. – № 83. – С. 130-138.
9. Савченко Т. Г. Значення фінансової звітності в забезпеченні транспарентності банківської діяльності / Т. Г. Савченко, А. О. Закутня // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2014. - № 1. - С. 222–227.
10. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards at July 1988: Basle Committee on Banking Supervision. Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>
11. Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала (Уточненные рамочные подходы. Июнь 2004) : Базельский комитет по банковскому надзору. Режим доступу: <http://www.cbr.ru/today/ms/bn/basel.pdf>
12. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A

Revised Framework) at June 2004: Basel Committee on Banking Supervision. Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

13. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems at December 2010 (rev June 2011) : Basel Committee on Banking Supervision.

Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>

14. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України: Постанова правління Національного банку України від 28.03.2007 р. № 98

15. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова правління Національного банку України від 24.10.2011 № 373

16. Про опублікування окремої інформації про діяльність банків України: Постанова правління Національного банку України від 31.08.2017 року № 85

17. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 року № 351

18. Eijffinger S. How Transparent are Central Banks?/ Eijffinger S., Geraats P.// How Transparent are Central Banks? – European Journal of Political Economy, Elsevier, vol. 22(1), March, 2002 – P.1 – 21.

19. Horváth R., Vaško D. Central Bank Transparency and Financial Stability: Measurement, Determinants and Effects / Institute of Economic Studies, Charles University, Prague, April 25, 2013. – 37 с.

20. Huang R. Bank Disclosure Index Global Assessment of Bank Disclosure Practices /World Bank, September 2006. – 39 с.

21. Семенова М.В. Прозрачность банковской системы и рыночная дисциплина: поиск зависимости [Электронный ресурс].

22. Мігус І. П., Дудченко Н.В. Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки / І. П. Мігус, Н. В. Дудченко // Бізнес Інформ. - 2013. - № 10

23. Герасименко Р. А., Герасименко В. В., Самофалова В. О. Методика визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку за умов асиметрії інформації / Р. А. Герасименко, В. В. Герасименко, В. О. Самофалова

// Финансы, учет, банки. - 2016. - Вып. 1. - С. 69-76.

24. Козюк В. В. Трансформація центральних банків в умовах глобалізації: макроекономічні та інституційні проблеми: монограф. / В. В. Козюк. – Тернопіль : Вид-во Астон, 2005. – 320 с.

25. Сомик А. Базові транспарентні документи грошово-кредитної політики: європейський досвід і перспективи впровадження в Україні / А. Сомик, В. Міщенко, І. Шумило // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 2.

26. Opening government: A guide to best practice in transparency, accountability and civic engagement across the public sector // Transparency Initiative. Transparency & Accountability Initiative. — September 11, 2015.

27.Офіційний сайт ПАТ «JP Morgan Chase Bank» - Режим доступу <https://www.jpmorganchase.com/>

28.Офіційний сайт ПАТ «Credit Agricole Bank» - Режим доступу <https://credit-agricole.ua/>

29.Офіційний сайт ПрАТ «Райффайзен банк Аваль» - Режим доступу <https://www.aval.ua/ru/ru/>

30.Офіційний сайт ПАТ «Альфа банк України» — Режим доступу <https://alfabank.ua/ru>

31.Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк» - Режим доступу <https://privatbank.ua/ru>

32.Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанк» - Режим доступу <https://www.oschadbank.ua/ua/>

33.Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» - Режим доступу <https://pumb.ua/ru>

34.Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України: Постанова правління Національного банку України від 15 лютого 2018 року № 11

35.Офіційний сайт ПАТ «Діамант банк» - Режим доступу <https://diantbank.ua/>

36.Офіційний сайт ПАТ «Фідобанк» - Режим доступу <http://fidobank.ua/>

37.Офіційний сайт ПАТ «Родовід банк» - Режим доступу <http://rodovidbank.com/ukr/main.php>

38.Офіційний сайт ПАТ «Дельта банк» - Режим доступу <http://deltabank.com.ua/ru/>

- 39.Офіційний сайт ПАТ «Банк Форум» - Режим доступу <http://www.forum.ua/forumua/ua/mainnavigation/home/home.html>
- 40.Про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним: Постанова правління Національного банку України від 23.12.2011р. №471
- 41.Про визначення пов'язаних із банком осіб: Постанова правління Національного банку України від 12.05.2015 №315
- 42.Офіційний сайт ПАТ «Банк Михайлівський» - Режим доступу <http://www.mbank.kiev.ua/ru/press-centr/novosti/>
- 43.Офіційний сайт ПАТ «Платинум банк» - Режим доступу <http://www.platinumbank.com.ua/>
- 44.Офіційний сайт ПАТ «Банк Хрещатик» - Режим доступу <http://www.xcitybank.com.ua/>
- 45.Офіційний сайт ПАТ «Фінанси і кредит» - Режим доступу <http://www.fcbank.com.ua/>
- 46.Офіційний сайт ПАТ «VAB bank» - Режим доступу <http://www.vab.ua/ukr/>
- 47.Офіційний сайт ПАТ «Брокбізнес банк» - Режим доступу <http://www.bankbb.com.ua/ru>
- 48.Офіційний сайт ПАТ «Кредитпром банк» - Режим доступу <http://www.kreditprombank.com/ua/personal>
49. Про застосування Національним банком України заходів впливу : Постанова правління Національного банку України від 17.08.2012 року № 346
50. Про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України : Постанова правління Національного банку України від 22.12.2017 року №141
51. Про банки і банківську діяльність: Закон України затверджений Верховною Радою України з останніми змінами від 01.10.2018
52. Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова правління Національного банку України від 21.06.2018 року №267
53. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління Національного банку України від 01.10.2018 року №368

54. Бусько К.А. Забезпечення транспарентності ризиків діяльності банків [Електронний ресурс] / К.А. Бусько // Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – КНТЕУ, Київ, 2017. Режим доступу: <https://www.knteu.kiev.ua/file/Mg==/6017b0812f7f6c939e650bc659dcff37.pdf>
55. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України: Постанова правління Національного банку України від 29.12.2015 року №965
56. Довгань Ж.М. Проблеми вітчизняних банків в умовах фінансової нестабільності / Ж.М. Довгань // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст] : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 – 29 жовтня 2010 р.): у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т.1.
57. Довгань Ж.М. Вплив транспарентності на фінансову стійкість банківської системи України / Довгань Ж. // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: Щорічник. – Випуск 16 / За заг. Ред.. М.В.Лазаровича. – Тернопіль, Економічна думка, ТНЕУ, 2011. – С.66–72.
58. Міщенко В. І. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. І. Міщенко, А. Незнамова // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1.
59. Sundararajan V. Cross-Country and Cross-Sector Analysis of Transparency of Monetary and Financial Policies / Sundararajan V., Udaibir Das, Plamen Yossifov. – IMF Working Paper 03/94 (Washington: International Monetary Fund), 2003.
60. Зверяков, О. М. Асиметрія інформації та її вплив на забезпечення фінансової стійкості банківської діяльності / О. М. Зверяков // Економічний часопис-XXI. – 2013.
61. Шкодін І. В., Оніщенко І. О. Підвищення транспарентності банківської діяльності як пріоритетний напрямок реформування банківської системи України [Електронний ресурс] / І. В. Шкодін, І. О. Оніщенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2016. - Вип. 2. - С. 4-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2016_2_3

62. Болгар Т. М. Проблеми процесу прозорості саморозкриття банківської інформації / Т. М. Болгар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. – Вип. 33.
63. Мігус І. П. Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки / І. П. Мігус, Н. В. Дудченко // “БІЗНЕС ІНФОРМ”. – 2013. – № 10
64. Андрєєва Я. С. Транспарентність кредитної діяльності банків: необхідність, сутність, властивості / Я. С. Андрєєва // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 2(2). - С. 111-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_2%282%29__23
65. Чуб О. О. Підвищення транспарентності українських банків в умовах глобалізації / О. О. Чуб // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». – К., 2008.
66. Мельник К. К. Транспарентність як необхідна умова забезпечення ефективності системи комунікацій центрального банку / К. К. Мельник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. – Вип. 29.
67. Oliver R.W. What Is Transparency? / Oliver R.W. — N. Y. : The McGraw-Hill, 2004
68. Мігус І. П. Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки / І. П. Мігус, Н. В. Дудченко // Бізнес Інформ. - 2013. - № 10. - С. 322-327. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_10_59
69. Закутня А.О. Оцінка рівня транспарентності монетарної політики / А.О. Закутня // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / УАБС НБУ. – Суми, 2015. – Вип. 42.
70. Потриваєва Н.В. Транспарентність як забезпечення повноти висвітлення інформації у фінансовій звітності / Н.В. Потриваєва, Т.О. Кореновська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/8-2015/245.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції
станом на _____ 20____ року

№ з/п	Найменування банку	Н1, тис грн	Н2, не менше 10%	Н4, не менше 20%	Н5, не менше 40%	Н6, не менше 60%	Н7, не більше 25%	Н8, не більше 800%	Н9, не більше 25%	Н11, не більше 15%	Н12, не більше 60%	Л13-1, не більше 1%	Л13-2, не більше 10%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Описовим текстом надавати пояснення причин та основних макроекономічних та/або внутрішніх факторів з приводу невідповідності певних нормативів значенню, що встановлює Національний банк України. Визначення термінів виходу показника за межі (довготривале порушення або тимчасове, викликане певними короткотерміновими факторами)

**удосконалено автором на базі джерела: [34]*

**"Кредити, надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності,
що класифікуються за секціями," станом на 01 жовтня 2018 року**

(тис.грн)

№ з/п	Найменування банку	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, що класифікуються за секціями "А" (сільське господарство), "В" – "Е" (промисловість), "F" (будівництво)
1	2	3
1	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	13 584 193

У колонці 3 таблиці зазначаються дані з форми № 321 "Звіт про кредити та процентні ставки за непогашеними сумами (за класифікаціями видів кредитів та контрагентів)", визначеної в додатку 1 до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджених постановою Правління Національного банку України від 01 березня 2016 року № 129 (зі змінами), за секторами нефінансових корпорацій (S.11) та домашніх господарств (S.141 – роботодавці та S.142 – самостійно зайняті працівники) відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки України, затвердженої наказом Державної служби статистики України від 03 грудня 2014 року № 378, за видами економічної діяльності [сільське господарство (розріз 01 секція ("А"), промисловість (секції "В" – "Е"), будівництво (секція "F")], відповідно до Національного класифікатора України "Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010", затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11 жовтня 2010 року № 457 (зі змінами).

Додаток В

**Кредити, надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, що класифікуються за секціями,
станом на 01 січня 20__ року**

(тис.грн)

№ з/п	Назва банку	Вид секції ("А" (сільське господарство), "В" – "Е" (промисловість), "F" (будівництво))	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання в межах секції:		
			усього	в національній валюті	в іноземній валюті
1	2	3	4	5	6

У колонці 3 таблиці зазначаються дані з форми № 321 "Звіт про кредити та процентні ставки за непогашеними сумами (за класифікаціями видів кредитів та контрагентів)", визначеної в додатку 1 до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджених постановою Правління Національного банку України від 01 березня 2016 року № 129 (зі змінами), за секторами нефінансових корпорацій (S.11) та домашніх господарств (S.141 – роботодавці та S.142 – самостійно зайняті працівники) відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки України, затвердженої наказом Державної служби статистики України від 03 грудня 2014 року № 378, за видами економічної діяльності [сільське господарство (розріз 01 секція ("А"), промисловість (секції "В" – "Е"), будівництво (секція "F")], відповідно до Національного класифікатора України "Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010", затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11 жовтня 2010 року № 457 (зі змінами).

Додаток Г

Виплати провідному управлінському персоналу

(тис.грн)

Рядок	Назва статті	Звітний період		Попередній період	
		витрати	нараховане зобов'язання	витрати	нараховане зобов'язання
1	2	3	4	5	6
1	Заробітна плата працівникам				
2	Бонуси та премії				
3	Додаткові винагороди				
4	Виплати після закінчення трудової діяльності				
5	Інші довгострокові виплати працівникам				
6	Виплати під час звільнення				
7	Виплати інструментами власного капіталу банку на основі акцій				

**Оцінка транспарентності банків за удосконаленою методикою
міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's станом на 01.06.2018 року.**

Блок 5. Транспарентність управління ризиками

Група	Перелік інформації до оприлюднення	Credit Agricole Bank	Райффайзен Банк Аваль	Альфа Банк Україна	Приват Банк	Ощадний банк	ПУМБ
5.1	• апетит та толерантність до ризику; • принципи та мета управління ризиками; • матриця ризиків; • ризик-фактори.	• 0 • 0,25 • 0,25 • 0,125	• 0 • 0,125 • 0,25 • 0,125	• 0,125 • 0,25 • 0,25 • 0,25	• 0 • 0,125 • 0,125 • 0	• 0 • 0,125 • 0,125 • 0	• 0 • 0,125 • 0,125 • 0
5.2	• цілі, політика, стратегія та процеси управління кредитним ризиком; • методи оцінки кредитного ризику; • органи, що беруть участь в управлінні кредитним ризиком; • інформація стосовно якості кредитного портфеля банку.	• 0,25 • 0,125 • 0,25 • 0,125	• 0,25 • 0,25 • 0,25 • 0,25	• 0,25 • 0,125 • 0,25 • 0	• 0,125 • 0,125 • 0,25 • 0	• 0,125 • 0,125 • 0,25 • 0,25	• 0,25 • 0,125 • 0,25 • 0

Продовження додатку Д

5.3	- цілі, політика, стратегію та процеси управління валютним ризиком; - методи оцінки валютного ризику; - органи, що беруть участь в процесі управління валютним ризиком; - кількісна інформація стосовно аналізу чутливості за валютним ризиком, ефект на прибуток, збиток та капітал в результаті можливих змін офіційного курсу гривні до іноземних валют.	0,125 0,25 0,25 0,25	0,25 0,125 0,25 0,25	0,25 0,125 0,25 0,25	0,125 0 0,125 0,25	0,25 0,25 0,125 0,25	0,125 0,25 0,25 0,25
5.4	- цілі, політика, стратегія та процеси управління процентним ризиком; - методи оцінки процентного ризику; - органи, що беруть участь в процесі управління процентним ризиком; - кількісна інформація стосовно рівня процентного ризику за інструментами щодо яких нараховуються відсотки, чистий розрив між процентними активами, моніторинг процентних ставок за фінансовими інструментами.	0,25 0,25 0 0,25	0,25 0,25 0,25 0,25	0,25 0,125 0,25 0,25	0,25 0,25 0,125 0,25	0,25 0,25 0,25 0,25	0,25 0,125 0,25 0

Продовження додатку Д

5.5	- цілі, політика, стратегія та процеси управління ринковим ризиком; - методи оцінки ринкового ризику; - органи, що беруть участь в процесі управління ринковим ризиком; - кількісна інформація стосовно аналізу чутливості до ринкового ризику та методи і припущення, що використовуються для цього аналізу; вплив ринкового ризику на прибуток чи збиток та власний капітал.	0,25 0,25 0,25 0	0 0,125 0,125 0	0,25 0,25 0,25 0	0,125 0 0,125 0	0,125 0 0 0	0,125 0 0,25 0
5.6	- цілі, політика, стратегія та процеси управління ризиком ліквідності; - методи оцінки ризиком ліквідності; - органи, що беруть участь в процесі управління ризиком ліквідності; - кількісна інформація стосовно аналізу фінансових активів та зобов'язань на основі очікуваних строків погашення, чистий розрив ліквідності.	0,125 0,25 0,125 0,25	0,25 0,25 0,25 0,25	0,25 0,125 0,25 0	0,25 0,25 0,125 0,25	0,125 0,125 0 0,25	0,125 0,125 0,25 0,25

Продовження додатк Д

5.7	інформація про аналіз географічної концентрації фінансових активів та зобов'язань із зазначенням порядку і методів визначення концентрації. (макс 1)	1	1	1	1	1	0
5.8	- політика управління операційним ризиком; - методи оцінки операційного ризику; - органи управління операційним ризиком; - вимоги до капіталу під операційний ризик.	0 0 0 0	0,25 0,25 0,25 0	0,25 0,25 0,25 0	0 0 0 0	0 0 0 0	0,25 0,25 0,25 0
5.9	- цілі, політика та стратегія управління капіталом банку; (макс 0,5) - складові регулятивного капіталу банку (макс 0,5)	0,5 0,5	0,5 0,25	0,5 0,5	0,5 0,25	0,25 0,25	0,5 0,25
5.10	додаткова інформація по специфічним видам ризиків, які мають вищий фактор реалізації залежно від країни, в якій банк здійснює свою діяльність (макс 1)	0	0	0,75	0	0	0

**Примітки до бальної оцінки транспарентності управління ризиками банків України в межах груп п'ятого блоку
за за удосконаленою методикою міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's
станом на 01.06.2018 року**

Назва банку	Примітки
Credit Agricole Bank	5.1 Банк не вказує інформації ні про апетит, ані толерантність до ризиків. Ризик-фактори вказано лиш по деяким видам ризиків, але не обумовлено в повному обсязі згідно повної картини на ринку. 5.4 В межах управління процентним ризиком, банк не визначає органи, які здійснюють контроль за даним ризиком або регламентують його нормативи та/або ліміти. Поряд з цим в межах методів управління даним видом ризику визначаються методи та інструменти LCR(Liquidity Coverage Ratio), що затверджені згідно зі стандартами Basel III. 5.8 Інформація стосовно операційного ризику в банку відсутня в повному обсязі як стосовно загального визначення ризику як існуючого та можливого, так і в межах конкретного його впливу на банк.
Райффайзен Банк Аваль	5.1 В публічній інформації банку відсутня інформація про апетит та/або толерантність до ризику. 5.6 Ринковий ризик розглядається як такий, що включає валютний та процентний, тому відсутнє його викоремлення як в попереднього банку, внаслідок цього немає інформації про цілі та стратегію управління ним, а також кількісної інформації по ризику. 5.8 Банк виокремлює такий вид ризику, як операційний, детально розглядає цілі та мету управління ним, органи які здійснюють цю діяльність, а також методи, за допомогою яких відбувається ідентифікація та/або управління даним видом ризику, але відсутньою є інформацію стосовно капіталу під забезпечення даного виду ризику. 5.9 Складові регулятивного капіталу банку деталізуються лише в статистичній щомісячній звітності, але відсутні в фінансовій річній звітності.

Продовження додатку Е

Альфа Банк Україна	5.1 В політиці управління ризиками банку, що до речі є публічною, є згадка про ризик-апетит як узгоджений набір індикаторів і лімітів кредитного портфеля в частині його концентрації, диверсифікації, галузевої та продуктової структури, покриття заставами, якості позичальника (визначається рейтингами клієнтів). В межах політики управління ризиками також визначається ряд ризик-факторів для кожного виду ризику, а також детальна матриця ризиків. 5.10 Банк окремо виділяє також такий вид ризику як ризик фінансових інституцій – це ризики, які виникають в результаті здійснення операцій кредитного характеру (міжбанківські кредити/депозити, акредитації тощо) з комерційними банками та страховими компаніями. Окрім цього виокремлює юридичний ризик - це наявний або потенційний ризик для адходжень та капіталу, який виникає через порушення або недотримання Банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також через можливість двозначного тлумачення встановлених законів або правил; та визначає чому саме він має можливість нараження на даний вид ризику і які заходи можуть бути задіяні до банку в разі порушення даного виду ризику. Поряд з цим визначається стратегічний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію прийнятих рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі.
Приват Банк	Банк описово подає перелік органів, які управляють тим чи іншим видом ризику, при цьому не деталізуючи це конкретно. 5.8 Приват банк не викоремлює операційний ризик та не надає якої певної інформації щодо нього. 5.9 Банк подає деталізовані складові регулятивного капіталу в статистичній звітності, поряд з цим подає дані складові в фінансовій звітності менш деталізовано.
Ощадний банк	5.5 Банк виокремлює ціновий ризик, але в його межах зазначає інформацію, що оскільки Банк не торгує акціями, то він не наражається на ціновий ризик, який полягає у зміні ціни котирувань у зв'язку з кон'юктурою ринку. 5.8 Ощадний банк не викоремлює операційний ризик в межах звітності, а тому не оприлюднює жодної інформації щодо нього. 5.9 Банк оприлюднює складові регулятивного капіталу виключно в статистичній звітності.
ПУМБ	5.5 Банк розглядає ринковий ризик як такий, що складається з валютного та процентного, не розглядаючи його окремо. 5.7 Банк не визначає географічну концентрацію ризиків в метах управління ризиками банку. 5.8 Банк найбільш детально з усіх проаналізованих банків розкриває процентний ризик, а саме визначає що для управління ним приймається апетит до ризику на кожні 12 місяців, також детально вказуються органи, що здійснюють управління ним, та подає інструменти, що становлять систему управління операційним ризиком.

Методика розрахунку індексу прозорості центрального банку Ейфінгера-Герааца (EijffingerGeraats transparency index) [18]

Блок інформації	Питання для оцінки прозорості інформації групи
Політична прозорість (відкритість щодо цілей політики)	1. Чи є формальний виклад цілей грошово-кредитної політики з явним викладом визначення пріоритетів у випадку кількох цілей? 2. Чи є кількісна оцінка основних цілей? 3. Чи існують явні інституційні механізми чи контракти між органами грошово-кредитної політики і уряду?
Економічна прозорість	1. Чи є загальнодоступними основні економічні дані, важливі для проведення грошово-кредитної політики? Основна увага приділяється наступним п'яти змінних: грошової маси, інфляції, ВВП, рівня безробіття та використання виробничих потужностей. 2. Чи розкриває центральний банк формальні макроекономічні моделі, які він використовує для аналізу політики? 3. Чи центральний банк регулярно публікує власні макроекономічні прогнози?
Процедурна прозорість (як приймаються рішення щодо грошово-кредитної політики)	1. Чи забезпечує центральний банк єдине правило політики чи стратегію, яка описує основа монетарної політики? 2. Чи надає центральний банк вичерпний звіт про політичні обговорення (або роз'яснення у випадку єдиного центрального банку) протягом розумного періоду часу? 3. Чи розкриває центральний банк, як кожне рішення на рівні його головного діючого інструменту чи цілі, що були досягнуті?
Прозорість політики (оперативне розкриття політичних рішень)	1. Чи швидко оголошуються рішення про коригування основного операційного інструменту чи цілі? 2. Чи надає центральний банк пояснення, коли він оголошує політичні рішення? 3. Чи розкриває центральний банк явну політичну схильність після кожного засідання політики або чітко визначає можливі майбутні політичні дії (щонайменше щоквартально)?
Оперативна прозорість	1. Чи центральний банк регулярно оцінює, наскільки діє головна політика? 2. Чи регулярно надає центральний банк інформацію про (непередбачувані) макроекономічні перешкоди, які впливають на процес реалізації політики? 3. Чи центральний банк регулярно проводить оцінку результатів політики з урахуванням її макроекономічних цілей?

**Методика розрахунку індексу прозорості фінансової стабільності центрального банку, розробленою на базі
Інституту економічних досліджень Карлова Університету в Празі [19]**

№ з/п	Індикатори
1	Публікація звітів про фінансову стабільність
2	Частота видання звітів про фінансову стабільність
3	Перспективність та стратегічна важливість
4	Повнота та охоплення: (а) макроекономічне середовище та його ризики; (б) інформація про депозитних рахунки та її ризики; (в) інші предмети або ринкова інформація та ризики;
5	Мета фінансової стабільності чітко зазначена в актах центрального банку
6	Видання стрес-тесту
7	. Публікація показників фінансової стійкості
8	Прозорість макропруденційної політики
9	Наявність політики фінансової стійкості
10	Окремий розділ фінансової стабільності на веб-сайті центрального банку;
11	Окремий розділ (база даних) на веб-сайті центрального банку для виступів про фінансову стабільність

Переваги та недоліки методик оцінки індексу прозорості банків [23]

Назва методики розрахунку індексу прозорості банку	Переваги	Недоліки
Методика розрахунку індексу прозорості центрального банку Ейфінгера-Гераатса (EijffingerGeraats transparency index)	1. простота розрахунку індексу; 2. адаптація індексу до загальних теоретичних підходів до визначення видів прозорості центрального банку; 3. універсальність розрахунку індексу – можливість проведення розрахунку для центрального банку будь-якої країни.	1. однобічність в оцінці рівня прозорості центрального банку з врахуванням виключно факту розкриття інформації про діяльність в сфері грошово-кредитної політики; 2. недостатня деталізація критеріїв для кожного виду прозорості; 3. недосконалість методики з точки зору виставлення балів (приймається до уваги лише оприлюднення інформації).
Методика розрахунку індексу прозорості фінансової стабільності центрального банку, розробленого на базі Інституту економічних досліджень Карлова Університету в Празі (автори Роман Горват та Дан Васко) – Financial Stability Transparency Index	1. врахування не тільки факту розкриття інформації, але й її повноти та якості при виставленні балів за кожним критерієм; 2. проведення комплексного аналізу за трьома напрямками – якість інформації, періодичність та своєчасність її публікації та організаційне забезпечення й підтримка процесу розкриття даних.	1. не є універсальною методикою з точки зору комплексної оцінки прозорості діяльності центрального банку та можливості застосування для оцінки прозорості діяльності центральних банків певних країн; 2. потребує модифікації відповідно до специфіки законодавства, що регулює діяльність центрального банку на рівні кожної країни.

Продовження додатку Л

Методика розрахунку зведеного індексу прозорості Найера (Банк Англії)	1. простота в застосуванні; 2. потребує аналізу виключно офіційної фінансової звітності банків; 3. може бути застосована для банків практично всіх країн, оскільки оцінюється розкриття інформації за основними активними та пасивними статтями.	1. однобічна з точки зору аналізу, оскільки він проводиться на базі єдиного інформаційного джерела – банківського балансу і не передбачає оцінку рівня розкриття інформації в інших джерелах; 2. неповнота охоплення ризиків - не проводиться оцінка прозорості операційного ризику та ризику сек'юритизованих активів.
Методика розрахунку зведеного індексу прозорості Світового банку (автор Рокко Хуанг)	1. високий рівень деталізації завдяки введенню додаткових критеріїв оцінки, що найбільш повно враховують вимоги Базельського комітету в сфері забезпечення прозорості банків.	1. недосконалість методики з точки зору відсутності чітких вказівок і пояснень щодо порядку врахування додаткових критеріїв при розрахунку індексу прозорості банків; 2. неможливість застосування для банків всіх країн, оскільки на рівні місцевого законодавства не було повністю адаптовано національні норми прозорості банків відповідно до рекомендацій Базельського комітету.
Методика оцінки прозорості банків на основі опитувань, що проводяться на рівні Світового банку (запропонована М.В. Семеновою)	1. простота застосування; 2. відсутність необхідності в обробці великого блоку інформації; 3. може бути використана в якості додаткової до основних методик.	1. загальний характер оцінки рівня прозорості банків, що заснований виключно на експертній думці без належного наукового та методичного обґрунтування; 2. неможливість самостійного використання для оцінки рівня прозорості банків.

Продовження додатку Л

Методика оцінки прозорості банків рейтинговим агентством Standard&Poor's (індекс інформаційної прозорості)	1. максимально деталізована з точки зору охоплення критеріїв, за якими аналізується розкриття інформації банками; 2. передбачає оцінку на базі кількох інформаційних джерел, що враховується під час виставлення кінцевого балу за кожним критерієм; 3. врахування корисності інформації з точки зору міжнародного інвестора та факту розкриття даних на кількох мовах.	1. непрозорість методики з точки зору бальної оцінки та вагових коефіцієнтів для кожного критерію; 2. комерційний характер оцінки, неможливість проведення оцінки суб'єктом ринку самостійно; 3. недостатність врахування специфіки національного законодавства, що регулює питання прозорості банків; 4. не є достатньою для оцінки прозорості банків, оскільки розкриття інформації про практику управління ризиками охоплює лише декілька критеріїв без достатньої їх деталізації.
Методика оцінки прозорості банків рейтингового агентства «Кредит-рейтинг» спільно з Агентством фінансових ініціатив та рейтингового агентства «UCRA – Українське кредитно-рейтингове агентство» (індекс інформаційної прозорості)	1. адаптація до місцевого законодавства з точки зору критеріїв та інформаційних джерел оцінки прозорості діяльності банків; 2. врахування додаткових критеріїв для врегулювання спірних питань при ранжуванні банків за рівнем прозорості.	1. непрозорість методики з точки зору бальної оцінки та вагових коефіцієнтів для кожного критерію; 2. комерційний характер оцінки, 3. неможливість проведення оцінки суб'єктом ринку самостійно; 4. не є достатньою для оцінки прозорості банків, оскільки розкриття інформації про практику управління ризиками охоплює лише декілька критеріїв без достатньої їх деталізації.